

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«_____» «грудня 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «МАГІСТР»**

Тема: «Фіскальні ризики та шляхи їх зниження в процесі виконання бюджетів»

Виконав: Віктор СЕРБІН

Керівник: д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

другий розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

третій розділ - д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри
_____ Тетяна КОСОВА
«02» жовтня 2023 р.

ЗАВДАННЯ на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти Сербіну Віктору Івановичу

1. Тема кваліфікаційної роботи «Фіскальні ризики та шляхи їх зниження в процесі виконання бюджетів» затверджена наказом ректора від 22.08.2023 № 1445/ст.

2. Термін виконання роботи: з 25.09.2023 р. до 31.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики, податкова, статистична звітність Державної фіскальної служби України

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІСКАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ

1.1. Економічна сутність фіскальних ризиків та їх класифікація

1.2. Правове регулювання управління фіскальними ризиками в процесі виконання бюджетів

1.3. Концептуальні засади управління фіскальними ризиками в сучасних умовах

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

2.1. Фінансово-економічний паспорт Державної фіскальної служби України

2.2. Загальна оцінка фіскальних ризиків виконання бюджетів

2.3. Суб'єктна оцінка фіскальних ризиків у розрізі платників податків

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

3.1. Удосконалення процедур податкового контролю та фіскального таргетування

3.2. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків

3.3. Планування фіскальних ризиків та визначення їх впливу на бюджет

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Економічна сутність фіскальних ризиків та їх класифікація; ЛИСТ 2. Правове регулювання управління фіскальними ризиками в процесі виконання бюджетів; ЛИСТ 3. Концептуальні засади управління фіскальними ризиками в сучасних умовах; ЛИСТ 4. Фінансово-економічний паспорт Державної фіскальної служби України. ЛИСТ 5. Загальна оцінка фіскальних ризиків виконання бюджетів. ЛИСТ 6. Суб'єктна оцінка фіскальних ризиків у розрізі платників податків. ЛИСТ 7. Удосконалення процедур податкового контролю та фіскального таргетування. ЛИСТ 8. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків. ЛИСТ 9. Планування фіскальних ризиків та визначення їх впливу на бюджет

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	25.09.2023 – 21.10.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	22.10.2023 – 18.11.2023	
3	Написання та оформлення матеріалів третього розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	19.11.2023 – 13.12.2023	
4	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну добросесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	14.12.2023 – 17.12.2023	
5	1. Переплетення кваліфікаційної роботи. 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	18.12.2023 – 20.12.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	<u>КОНСУЛЬТАНТ</u> (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		
РОЗДІЛ 2	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		
РОЗДІЛ 3	д.е.н., професор Оксана ЯРОШЕВСЬКА		

8. Дата видачі завдання: «22» вересня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Оксана ЯРОШЕВСЬКА
(підпис керівника)Завдання прийняв до виконання _____ Віктор СЕРБІН
(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи: «Фіскальні ризики та шляхи їх зниження в процесі виконання бюджетів»: 95 стор., 13 рис., 5 табл., 60 літературних джерела.

Мета роботи: зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів.

Об'єктом дослідження є процес зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів функціонування механізмів зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів.

Методи дослідження: вертикальний і горизонтальний аналіз кошторисів та фінансової звітності, аналіз трендів, факторний аналіз, програмно-цільовий метод.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ, МЕХАНІЗМИ, БЮДЖЕТ, ФОРМУВАННЯ, СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ШЛЯХИ, ЗНИЖЕННЯ

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІСКАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ	11
1.1. Економічна сутність фіскальних ризиків та їх класифікація	11
1.2. Правове регулювання управління фіскальними ризиками в процесі виконання бюджетів.....	21
1.3. Концептуальні засади управління фіскальними ризиками в сучасних умовах	30
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ	36
2.1. Фінансово-економічний паспорт Державної фіскальної служби України	36
2.2. Загальна оцінка фіскальних ризиків виконання бюджетів.....	36
2.3. Суб'єктна оцінка фіскальних ризиків у розрізі платників податків... ..	56
Висновки до розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ	66
3.1. Удосконалення процедур податкового контролю та фіскального таргетування	66
3.2. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків	71
3.3. Планування фіскальних ризиків та визначення їх впливу на бюджет	75
Висновки до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АТ – Акціонерне товариство
- ВВП – валовий внутрішній продукт
- Держкомстат – Державний комітет статистики
- ДПС – Державна податкова служба
- ЄДР – єдиний державний реєстр
- ЄС – Європейське співтовариство
- МСФЗ – Міжнародні стандарти фінансової звітності
- НБУ – Національний банк України
- НКЦПФР - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
- НП(С)БО – Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку
- НТП – науково-технічний прогрес
- ПАТ – публічне акціонерне товариство
- ПДВ – податок на додану вартість
- ПШ – платники податків
- ПрАТ – приватне акціонерне товариство
- СГД – суб'єкт господарювання
- СЕЗ – спеціальна економічна зона
- СРІД - спеціальний режим інвестиційної діяльності
- СРТ – світовий ринок технологій
- ТМТ - технологічна місткість торгівлі
- ТНК – транснаціональна компанія
- ТОВ – Товариство з обмеженою відповідальністю
- ТПР - територія пріоритетного розвитку

ВСТУП

Актуальність проблеми. Вимоги Бюджетного кодексу України орієнтовані на ідентифікацію та опис фіскальних ризиків, які можуть вплинути на державні фінанси в Україні. Фіскальні ризики можуть охоплювати:

- ризики у доходах: можливі недоотримання податків, зниження економічної активності, невиконання прогнозованих доходів внаслідок змін у ринкових умовах чи зміни податкової політики;

- ризики у видатках: непередбачуване зростання видатків через соціальні програми, урядові проекти чи надзвичайні події, такі як кризи, природні лиха або геополітичні конфлікти;

- дефіцит державного бюджету: можливість, що витрати перевищать доходи, що призведе до дефіциту бюджету;

- зростання державного боргу: надмірне збільшення обсягу боргу держави, що може виникнути через недоотримання доходів або надмірні видатки.

Своєчасність теми кваліфікаційної роботи визначається необхідністю мінімізації фіскальних ризиків через вжиття адекватних заходів. Наприклад, це може включати ретельне планування бюджету, оптимізацію програм та видатків, контроль за доходами, а також ефективний державний аудит. Такий підхід дозволяє уряду вчасно реагувати на потенційні загрози та забезпечувати фінансову стійкість держави.

Актуальність удосконалення зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів в сучасних умовах визначає вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи – зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів.

Відповідно до поставленої мети необхідно вирішити такі задачі:

- визначити економічну сутність фіскальних ризиків та провести їх класифікацію;

- узагальнити правове регулювання управління фіскальними ризиками в процесі виконання бюджетів;
- обґрунтувати концептуальні засади управління фіскальними ризиками в сучасних умовах;
- сформувати фінансово-економічний паспорт Державної фіскальної служби України;
- провести загальну оцінку фіскальних ризиків виконання бюджетів;
- здійснити суб'єктну оцінку фіскальних ризиків у розрізі платників податків;
- удосконалити процедури податкового контролю та фіскального таргетування;
- обґрунтувати механізми зниження галузевих фіскальних ризиків;
- визначити пропозиції щодо планування фіскальних ризиків та їх впливу на бюджет.

Об'єкт дослідження – процес формування місцевих бюджетів в Україні.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів функціонування механізмів зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використані наступні загальнонаукові і спеціальні методи: вертикальний і горизонтальний аналіз фінансової, податкової, статистичної звітності, аналіз трендів, факторний аналіз.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи. У кваліфікаційній роботі удосконалено методичні підходи до зниження фіскальних ризиків у процесі виконання бюджетів на основі обґрунтування шляхів зміцнення фінансового державних підприємств, скорочення обсягу квазіфіскальних операцій, посилення ролі прямого оподаткування прибутку. На відміну від існуючих підходів, дослідження відображає ґрунтується на прогнозуванні фіскальних ризиків на альтернативній основі і використанні сценарного підходу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, Інтернет-ресурси, офіційні сайти Державної служби статистики України, Національного банку України.

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень, у практичній діяльності суб'єктів господарювання.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Результати дослідження, що містяться у кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію та отримали схвалення на III Міжнародній науково-практичній конференції «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (18 -19 травня 2023 року, м. Луцьк).

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 95 сторінках друкованого тексту, у тому числі 5 таблиць, 13 рисунків та 1 додаток на 4 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 60 найменувань, який подано на 7 сторінках.

Публікації здобувача за темою кваліфікаційної роботи:

1. Ярошевська О.В., Сербін В. І., Руснак Д. М. Фінансове-контрольне забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва державного сектора. Матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (18 -19 травня 2023 року, м. Луцьк). Луцьк: Луцький національний технічний університет), 2023. С. 146-147.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІСКАЛЬНИМИ РИЗИКАМИ

1.1. Економічна сутність фіскальних ризиків та їх класифікація

Розуміння фіскальних ризиків і їх впливу на державні фінанси є критично важливим у забезпеченні стабільності економіки під час кризових ситуацій. Українські дослідники вивчають цю тему та визначають фіскальні ризики, їх види та вплив на фінансову систему. Здобутки у цій області відображають значення аналізу ризиків для фіскальної стійкості та здатності управляти складними економічними умовами.

Міжнародний науковий доробок також розширює уявлення про фіскальні ризики та пропонує нові інструменти для зменшення їх негативного впливу на фінансову систему. Це підкреслює важливість постійного дослідження цієї теми для розвитку нових підходів та стратегій управління ризиками. Країни стараються враховувати можливі загрози для своїх фінансів та оцінювати можливі наслідки для боргу та дефіциту. Це вимагає системного підходу до визначення ймовірності та наслідків ризиків, а також встановлення стратегій мінімізації чи контролю цих ризиків у податково-бюджетній політиці.

Міжнародні стандарти з управління фіскальними ризиками часто включають ідентифікацію, аналіз та стратегії мінімізації цих ризиків. Фіскальні ризики часто розглядають як фактори, що можуть впливати на фінансові показники, зокрема, можуть знижувати доходи чи збільшувати видатки сектору державного управління. Саме цей ризикований вплив може потребувати прийняття додаткових заходів або стратегій для мінімізації негативних наслідків на державні фінанси.

Фахівці МВФ розглядають їх в контексті макроекономічних шоків або

умовних зобов'язань держави. Це включає експліцитні зобов'язання, які прописані в законах або договорах, і неявні очікування суспільства від держави. Цей підхід дозволяє розглядати ризики не лише з економічного боку, а й з точки зору функціонування державного управління.

М. Канжіано розширює цей підхід, враховуючи загальні економічні, специфічні фіскальні та інституціональні ризики. Він визначає загальні економічні ризики як можливі відхилення макроекономічних показників від прогнозів, а специфічні фіскальні – як ризики виконання державою її умовних зобов'язань та інші, пов'язані зі змінами в балансі активів та зобов'язань. Його підхід також враховує інституціональні ризики, які можуть впливати на ефективність управління фіскальними ризиками, такі як проблеми контролю видатків держави або управління касовими залишками, і вказує на їхню значущість для аналізу джерел ризиків. Цей підхід дає можливість більш детально розглядати не лише економічні, але й інституціональні аспекти ризиків, що сприяє більш об'єктивному аналізу і управлінню ними.

Документ «Analyzing and Managing Fiscal Risks – Best Practices», підготовлений МВФ у 2016 році, становить важливий крок у розумінні та управлінні фіскальними ризиками. В ньому розглянуті основні ризики, що впливають на доходи та видатки сектору загального державного управління (СЗДУ), визначені джерела цих ризиків і надані рекомендації щодо їх мінімізації або врахування при розробці податково-бюджетної політики для різних країн, зважаючи на рівень розвитку їхніх ринкових економік.

За результатами аналізу даних 80 країн світу, МВФ встановив основні причини та частоту матеріалізації фіскальних ризиків, а також їх вплив на державні фінанси. Макроекономічні шоки зумовлені змінами в кон'юнктурі, ці ризики відбуваються часто і значно впливають на динаміку державного боргу. Діяльність фінансового сектору може мати навіть більший негативний вплив на державні фінанси, ніж макроекономічні шоки. Фінансові кризи, хоча і стаються рідше, але мають серйозний вплив, порівняно з економічними

спадками. Цей документ надає підставу для створення єдиної методології управління фіскальними ризиками та розуміння їх впливу на державні фінанси, що може бути корисним для різних країн у формулюванні своєї бюджетної політики.

Згідно з даними, які були аналізовані експертами МВФ, існує декілька істотних джерел фіскальних ризиків, що впливають на державні фінанси: Юридичні позови: хоча це важливий, проте рідкісний джерело фіскального ризику. Функціонування місцевих органів влади: місцеві бюджети можуть потребувати значних коштів з державного бюджету, хоча це відбувається рідко. Діяльність державних підприємств: часто є потенційно значним джерелом фіскального ризику. Діяльність приватних нефінансових компаній: досить рідко створює несуттєві загрози для фіскальної позиції країни. Природні катаклізми і техногенні катастрофи: часто є джерелом ризику, особливо для країн, що розташовані в несприятливих зонах. Розвиток державно-приватного партнерства (ДПП): іноді вимагає невеликих додаткових видатків держави.

МВФ у своїх рекомендаціях наголошує на важливості розкриття і аналізу фіскальних ризиків, управління ними та ухваленні координованих фіскальних рішень, що впливають на фінанси державного сектору. Фокусується на управлінні умовними бюджетними зобов'язаннями, балансі активів і прямих зобов'язань держави, ризиках, пов'язаних з наданням державних гарантій, проектами ДПП, фінансовим сектором, використанням природних ресурсів та екологічними проблемами. Такий підхід сприяє оптимізації фінансових потоків між різними бюджетами та суб'єктами господарювання, що є важливим для ефективного управління фіскальними ризиками. Підхід МВФ до управління фіскальними ризиками передбачає чітку послідовність заходів:

Крок 1: Виявлення ризиків та їх оцінювання. Перше – визначення ризиків та оцінка їхнього впливу на державні фінанси.

Крок 2: Пом'якшення впливу шоків. Це включає застосування

обмежень або перекладання ризиків на інших суб'єктів для зменшення їхнього впливу.

Крок 3: Формування фіскального резерву. Створення фіскального резерву для ризиків, які не піддаються прямим або непрямим обмеженням або перекладанню на інших суб'єктів.

Крок 4: Врахування ризиків при встановленні цілей. Розгляд ризиків, які не підлягають зменшенню, при визначенні податково-бюджетної політики.

Фіскальні ризики поділяють на екзогенні та ендегенні. Екзогенні ризики виникають внаслідок подій, що держава не може контролювати, таких як природні катастрофи. Ефективним методом для їх мінімізації є використання страхування або перекладання ризиків на інших суб'єктів. Ендегенні ризики пов'язані з діяльністю держави і можуть бути пом'якшені через посилення контролю державного сектору економіки шляхом застосування прямих або непрямих обмежень. Цей підхід передбачає комплексне управління ризиками, використання різних інструментів та методів в залежності від специфіки кожного конкретного ризику, що дозволяє країнам мінімізувати вплив фіскальних ризиків на їхні фінанси.

Система класифікації фіскальних ризиків виокремлює дві основні категорії – постійні та дискретні (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Види фіскальних ризиків

Джерела	Імовірність матеріалізації			
	Постійні	Дискретні		
		Імовірні	Можливі	Важкопрогнозовані
Екзогенні	Волатильність цін на світових товарних ринках	Дефолти за позиками на здобуття вищої освіти	Землетрус	Системна фінансова криза
Ендегенні	Зростання дефіциту СЗДУ	Додаткові видатки держави для завершення проектів ДПП	Збільшення платежів держави за гарантованими нею позиками	Системна неплатоспроможність органів місцевого самоврядування

Джерело: власна розробка

Постійні фіскальні ризики виникають через регулярні події, такі як фіскальні відхилення від прогнозів. Їх можна передбачити і врахувати у бюджетному прогнозі, застосовуючи консервативні припущення або встановлюючи фіскальні правила.

Дискретні фіскальні ризики є випадковими та несталі. Вони можуть бути:

- ймовірними: події, які можуть статися найближчим часом. У цьому випадку очікуваний вплив ризику має бути врахований у бюджетному прогнозі;

- можливими: події, які ймовірно відбудуться у певний момент, але не обов'язково в найближчому майбутньому. Їх краще управляти через страхування або створення резервних фондів;

- важкопрогнозованими: складні для передбачення на певний період часу, але становлять значну загрозу фіскальній стабільності. Це можуть бути системні фінансові кризи або війни, наслідки яких важко або неможливо застрахувати.

Така класифікація дозволяє країнам розуміти та ефективно управляти різними типами фіскальних ризиків, враховуючи їхню природу та ступінь передбачуваності чи контрольованості. Підхід, відображений у згаданому кодексі фіскальної прозорості МВФ, є важливим для планування бюджету та мінімізації можливих негативних наслідків фіскальних ризиків на державні фінанси. Це спрямування в Стратегії, що стосується управління фіскальними ризиками, є дуже обґрунтованим. Діяльність державних підприємств може мати значний вплив на фінансову стійкість країни, тому включення оцінки фіскальних ризиків у бюджетну документацію та координація в управлінні цими ризиками є важливими етапами для забезпечення фінансової стабільності.

Посилення спроможності Мінфіну у розробленні заходів для пом'якшення фіскальних ризиків, викликаних діяльністю державних

підприємств, та упорядкування бази даних щодо державного сектору також є важливими кроками. Врахування рекомендацій міжнародних організацій та використання світового досвіду та наукових розробок у цьому контексті є дуже корисними, оскільки це дозволяє використовувати кращі практики та ефективні стратегії управління фіскальними ризиками.

Урахування унікальної комбінації загроз для фінансів країни є ключовим, оскільки це дозволяє краще вибирати та реалізовувати управлінські заходи, враховуючи особливості національної економічної ситуації. Виявлення та оцінка фіскальних ризиків створює підґрунтя для розроблення стратегій підвищення стійкості фінансів країни та забезпечення макроекономічної стабільності, що важливо, особливо в перехідний період економічного розвитку, коли фіскальні та інституціональні ризики можуть бути особливо вразливими для фіскальної системи.

Це цікаве спостереження. Негативні наслідки матеріалізації фіскальних ризиків є загрозою для стійкості фінансів країни, оскільки вони можуть призвести до надмірного зростання державного боргу та інших фінансових труднощів. Зазвичай уряди схильні більше враховувати позитивні фіскальні зміни у своїх прогнозах, оскільки негативні впливи вважаються менш ймовірними. Але з урахуванням історичної вразливості фіскальної системи до великих шоків, які можуть призвести до накопичення умовних зобов'язань та збільшення державного боргу, це може бути ризикованою стратегією.

Також важливо зауважити, що фіскальні ризики мають тенденцію бути взаємопов'язаними. Економічні спади можуть спричинити інші негативні наслідки, такі як криза фінансового сектору чи погіршення стану державних підприємств та місцевих органів управління. Це демонструє, що при кризових періодах одні фіскальні ризики можуть матеріалізуватися одночасно, що підсилює їхню загрозливу силу для фінансової стійкості країни. Це дослідження МВФ підкреслює, наскільки різноманітні і взаємозалежні можуть бути фіскальні ризики. Інтегроване управління цими ризиками та підготовка до великих змін у фінансовій системі можуть стати

ключовими елементами для збереження стійкості в економічно важливих моментах.

Ці неодноразові спостереження підтверджують, наскільки фіскальні ризики є складними і часто нелінійними у своєму впливі на фінансову стабільність країни. Те, що макроекономічні шоки мають тенденцію мати неспівмірний вплив на фіскальну систему, свідчить про те, що у важких економічних умовах скорочення бюджетних витрат, особливо у сфері соціального забезпечення, може бути дуже обмеженим. Це призводить до збільшення частки витрат у відсотках від ВВП, що може поглибити фінансові труднощі уряду під час економічного спаду. Те ж саме стосується доходів, де економічний спад може призвести до зменшення доходів держави. Урядам часто важко адаптуватися до таких негативних економічних змін, оскільки вони можуть бути неспроможні скоротити витрати чи збільшити доходи у відповідній мірі. Інформація про вплив таких шоків на фіскальну систему є важливою для розуміння загроз, яким піддається країна. Кількісна оцінка ризиків може допомогти зрозуміти можливі втрати, але коли вона стає складною, класифікація ризиків та визначення ймовірності їх матеріалізації може бути так само корисним методом для оцінки та управління цими загрозами.

Це дійсно цікавий підхід до оцінки фіскальних ризиків, особливо в контексті їх впливу на державні фінанси. Моніторинг умовних зобов'язань та оцінювання їх можливого впливу дозволяють краще розуміти потенційні фіскальні ризики та їх можливі наслідки. Підходи до бюджетування умовних зобов'язань, які ви описали, надають можливість управляти цими ризиками в різних аспектах. Відділення умовних зобов'язань від прямих витрат або створення окремого бюджету для них дозволяє краще визначити і контролювати витрати, пов'язані з цими зобов'язаннями.

Аналіз Фіскального Стрес-тесту МВФ є потужним інструментом, який дає змогу моделювати вплив різних макроекономічних факторів на стан державних фінансів. Це важливий крок для оцінки та управління ризиками,

оскільки цей підхід дозволяє прогнозувати реакцію державних фінансів на різні макроекономічні зміни і розуміти, як ці зміни можуть вплинути на бюджетні доходи та витрати. Дійсно, оцінка і управління фіскальними ризиками, які походять від державних підприємств, є ключовим аспектом фінансової стабільності держави. Ідентифікація цих ризиків та їх включення в бюджетну документацію може бути важливим кроком для забезпечення стійкості державних фінансів.

Підхід до виявлення фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю державних підприємств, за вашою пропозицією, ураховує як фактичні, так і потенційні загрози. Фактичні ризики, такі як систематичні збитки підприємств, які отримують державні субсидії, вже представляють значні фіскальні загрози. Однак потенційні ризики, пов'язані з діяльністю прибуткових державних підприємств, можуть також мати серйозний вплив у майбутньому, особливо якщо зміниться кон'юнктура або виникнуть форс-мажорні обставини.

Аналіз та оцінка цих ризиків можуть допомогти у виявленні можливих загроз для фінансової стійкості держави та прийнятті відповідних управлінських рішень. Інтеграція цієї інформації в бюджетну документацію є важливим кроком для ефективного управління цими ризиками. Застосування фіскального стрес-тесту дозволяє оцінити реальний вплив значних макроекономічних шоків на бюджетні показники, враховуючи різні сценарії та нелінійність впливу таких шоків на фіскальну ситуацію країни.

Вивчення практики управління фіскальними ризиками в розвинутих країнах, зокрема Великобританії, є цінним джерелом досвіду для України. Заходи, які вживаються для ідентифікації та оцінки ризиків, можуть послужити важливим додатковим компонентом для покращення фіскальної стратегії та забезпечення стабільності державних фінансів. Великобританія визначила кілька ключових напрямів ризиків, враховуючи різноманітні сфери, які можуть вплинути на стійкість фінансів:

Макроекономічні ризики: вони включають потенційне зростання

виробництва, рецесію, зміни в галузевій структурі економіки та можливі наслідки Brexit. Ризики фінансового сектору: оскільки фінансовий сектор великий і значущий, його ризики є серйозними для економіки країни. Ризики доходів держави: тут згадуються ризики, пов'язані з податковою політикою та змінами податкових баз, які можуть впливати на надходження до державного бюджету. Ризики, пов'язані з видатками: аналізуються ризики у сфері соціального забезпечення та інші, наприклад, пов'язані з виведенням з експлуатації ядерного палива чи медичною недбалістю. Цей аналіз дозволяє зрозуміти різноманітність ризиків, з якими стикаються розвинені країни та спробувати прийняти з них найкращий досвід для вдосконалення стратегії управління фіскальними ризиками в Україні.

Розробка переліку фіскальних ризиків для включення їх в бюджетну документацію - це крок у напрямку більшої прозорості та відкритості в управлінні фінансами країни. Це також дозволить уряду ефективніше реагувати на можливі негативні наслідки, запобігаючи чи пом'якшуючи їх вплив. Оцінка та врахування фіскальних ризиків у бюджетній політиці має загальнодержавне значення, оскільки це допоможе уникнути непередбачуваних ситуацій та забезпечити більшу стійкість фінансової системи України. Засновуючись на міжнародних стандартах та досвіді інших країн, ви зможете впровадити найкращі практики управління фінансами в роботу вашого уряду. Створення повного переліку джерел ризиків та їх подальший розбір за типами та прогнозованістю дійсно є ключовими кроками у цьому процесі. Оцінка коваріації і характеру впливу ризиків, використання сучасних методів, які моделюють можливі сценарії та їх взаємозв'язок, допоможе уряду ефективно реагувати на найбільш критичні ситуації. Урахування рекомендацій міжнародних організацій та адаптація кращих практик з досвіду розвинених країн в найкращий спосіб підготує Україну до управління фіскальними ризиками та забезпечить більшу стійкість фінансової системи країни. Невиконання частини очікуваних прогнозів може бути пов'язане з різними факторами, такими як затримка у

вакцинації, нові штами вірусу, що призводили до подальших карантинних заходів, та змінами у збиральних компаніях у сільському господарстві.

Такі ризики можуть ускладнити прогнози та привести до невиконання економічних цілей. Це може вимагати перегляду бюджетної стратегії або вжиття додаткових заходів для вирішення економічних труднощів, спричинених цими чинниками.

Матриця оцінки фіскальних ризиків за джерелами їх виникнення у 2022 році представлена на рис. 1.1.

ПОТЕНЦІЙНИЙ ФІСКАЛЬНИЙ ВПЛИВ	Високий ($> 0,5\% \text{ ВВП}$)			Діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки
	Середній ($0,1\% - 0,5\% \text{ ВВП}$)		Макроекономічне середовище Управління державним боргом та гарантованим державою боргом	Фінансовий сектор Невиконання плану надходжень від приватизації державного майна Сфера пенсійного забезпечення
	Низький ($< 0,1\% \text{ ВВП}$)	Державно-приватне партнерство Надзвичайні ситуації		
		Низька ($< 33\%$)	Середня ($33\% - 66\%$)	Висока ($> 66\%$)
ІМОВІРНІСТЬ НАСТАННЯ ФІСКАЛЬНОГО РИЗИКУ				

Рис. 1.1 - Матриця оцінки фіскальних ризиків за джерелами їх виникнення

Джерело: Міністерство фінансів України

Ризики як невід'ємною частиною сучасного економічного середовища. Формування «суспільства ризиків» в сучасній глобалізованій економіці цікаво вказує на зміни у сприйнятті загроз і відповідних ризиків для суспільства. Це також свідчить про важливість врахування ризиків при розробці стратегій управління та прийнятті рішень в умовах невизначеності.

1.2. Правове регулювання управління фіскальними ризиками в процесі виконання бюджетів

Наприкінці XVIII століття ризик було вперше визначено як економічну категорія, а його вивчення сприяло створенню науки про ризики. Це привело до розвитку різних теорій ризиків у XIX та XX століттях, відображаючи важливість цього поняття для розвитку економічних теорій та практики (рис. 1.2).

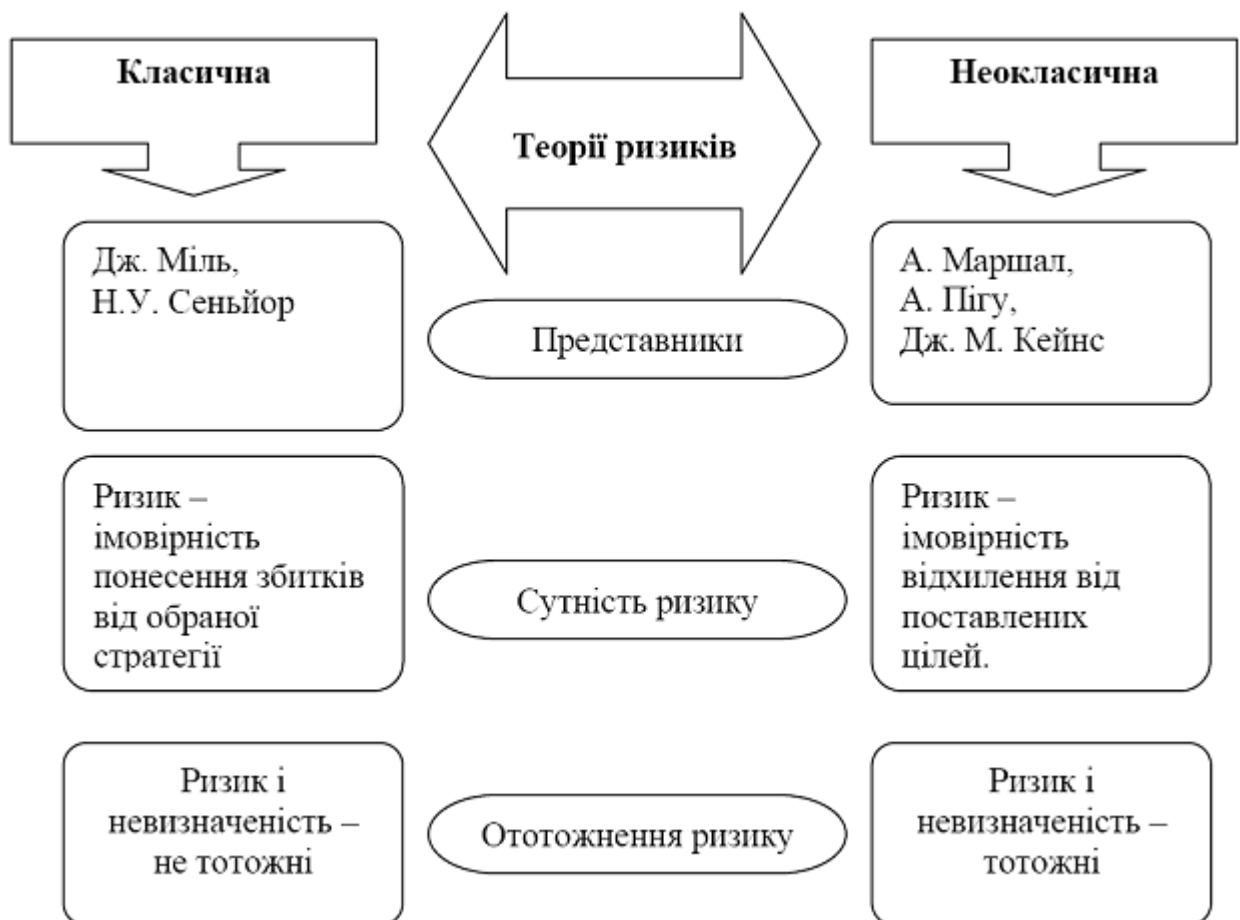

Рис. 1.2 - Погляди на сутність ризику класичної і неокласичної теорій

Джерело: власна розробка

Розглядаючи ризик як математичне очікування втрат, класична теорія мала обмежений погляд на сутність ризику, і це відображається в розвитку

неокласичної теорії, яка розглядала ризик як можливе відхилення від поставлених цілей, можливість отримання неочікуваних прибутків чи збитків.

Вивчення ризиків на фондовому ринку стало важливим напрямом, особливо завдяки внескам таких економістів як Ф. Найт, Г. Марковіц, У. Шарп. Найт виділяв різницю між ризиком і невизначеністю, що відкривало нові перспективи розуміння джерел прибутку чи збитків. Марковіц і Шарп розробили математичні моделі ціноутворення на ринку, допомагаючи оптимізувати інвестиційний портфель та управляти ризиками.

Узагальнення цих поглядів на ризик у систематизованій формі допомагає зрозуміти еволюцію розуміння ризику в економічних теоріях (рис. 1.3). Представлено систематизацію поглядів на ризик від початкових концепцій у теоріях заробітної плати, відсотка та ренти до формування сучасної науки ризикології. Перехід від концепцій ризику у вузьких економічних контекстах до більш широкого розуміння ризику як суб'єктивно-об'єктивної категорії, яка характеризує ймовірність непередбачуваних результатів прийнятих рішень, відображає важливість розвитку та глибшого розуміння цього поняття. Кожна з концепцій ризику може мати свої переваги та обмеження (рис. 1.4). Ризики є неодмінною частиною будь-якої діяльності, особливо в економіці. Вони можуть виявитися як загроза, так і можливість залежно від контексту. На біржовому ринку, де ризики вищі через постійні зміни та непередбачуваність, учасники мають різний підхід до сприйняття цих ризиків.

Хеджери спрямовують свою діяльність на управління ризиками, намагаючись захистити себе від можливих втрат. Вони застосовують різні методи, включаючи хеджування, щоб зменшити експозицію до ризиків. З іншого боку, трейдери або спекулянти вбачають у ризиках можливість отримання прибутку. Вони приймають ризики в надії на успішні операції, що призведуть до отримання доходу. Враховуючи непередбачуваність ринкових умов, управління ризиками стає ключовим аспектом участі на біржі. Хеджування допомагає зменшити вплив ризиків на фінансовий стан, але не

може повністю їх усунути. Тому, розуміння та ефективне управління ризиками стає невід'ємною складовою успішної діяльності на біржовому ринку.

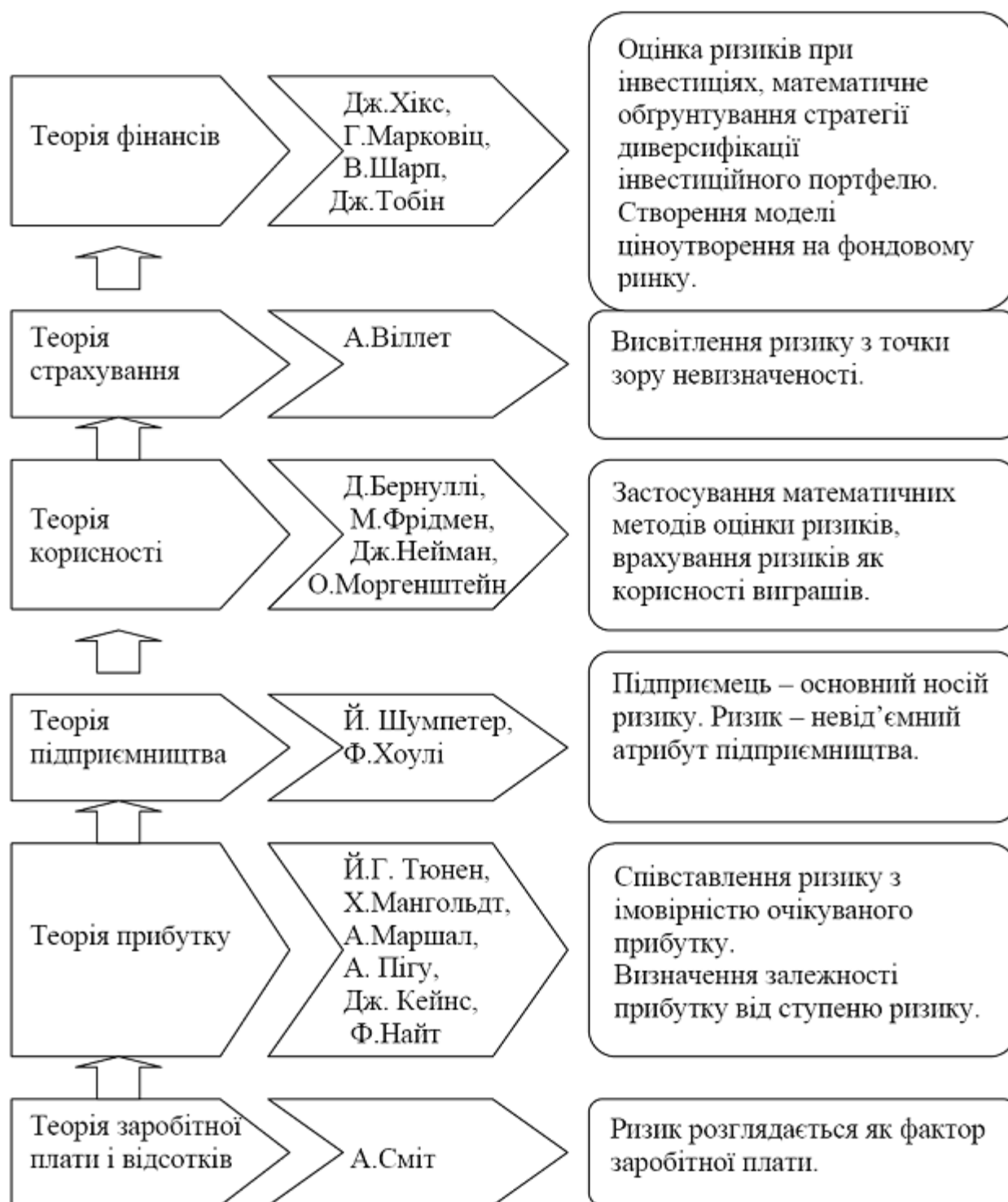

Рис. 1.3 - Еволюція підходів до визначення ризиків з позицій різних теорій

Джерело: власна розробка

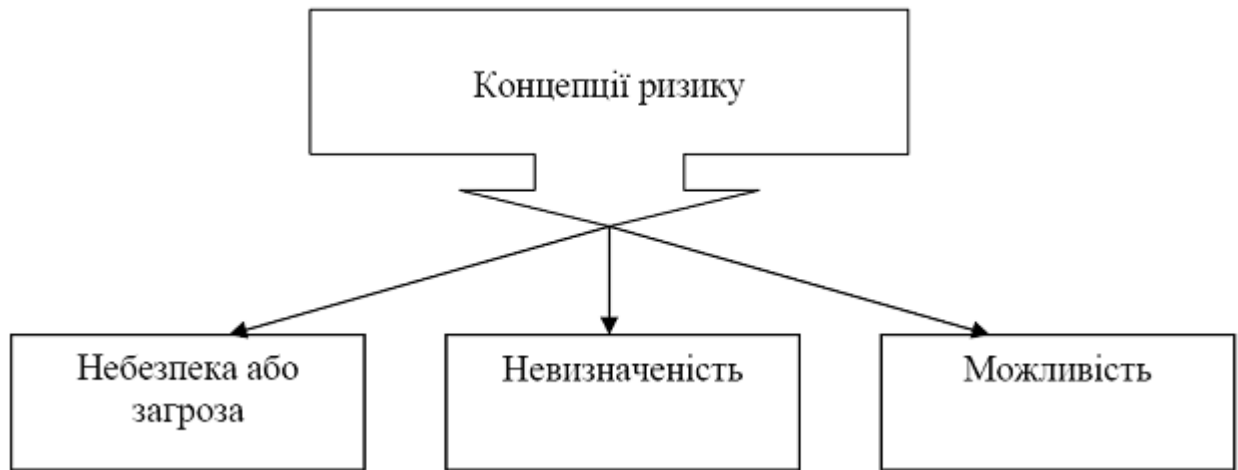

Рис. 1.4 - Види концепцій ризику

Джерело: власна розробка

Ефективний ринок передбачає, що ціни активів на біржі відображають не лише поточну, а й усю наявну інформацію про ці активи. Це означає, що ринкові ціни відображають колективну мудрість ринку, враховуючи всі доступні дані на момент угоди. Така інформаційна ефективність ринку робить біржу одним із найбільш об'єктивних джерел інформації про ризики та доходи, пов'язані з ринковими інструментами.

Операції купівлі-продажу на біржі не лише формують ціни активів, але й відображають колективну оцінку ризиків та очікувану доходність. Коли багато учасників ринку оцінюють певний ризик подібно, це стає колективним ринковим уявленням про його сутність і розмір. Це зробить ці ризики більш об'єктивними та загальноприйнятими у світлі всієї доступної інформації.

В управлінні ризиками на біржі, класифікація та визначення основних ризиків, які можуть бути хеджовані за допомогою інструментів біржі, є ключовими. Це дозволяє учасникам ринку розуміти та оцінювати ризики, які становлять найбільшу загрозу для їхніх інвестицій, і використовувати наявні інструменти для зменшення цих ризиків.

Класифікація ризиків за рівнями впливу - це важливий аспект управління ризиками, особливо у галузі економіки. На макрорівні ризики охоплюють широкий спектр факторів, що можуть впливати на економіку країни в цілому, такі як економічні зміни, соціально-політичні турбулентності

або фінансово-монетарні ризики. Вони можуть мати значний вплив на фінансову стабільність та загальний розвиток країни.

Ризики мезорівня, у свою чергу, зосереджені на конкретних галузях економіки, таких як промисловість, сфера обслуговування чи сільське господарство. Ця категорія ризиків враховує особливості кожної галузі, зміни в конкурентному середовищі та життєві цикли певних секторів економіки. Вони можуть виникати внаслідок змін у споживчому попиті, технологічних зрушень або політичних рішень, що безпосередньо впливають на певні галузі.

Цей поділ на рівні впливу дає змогу краще розуміти та керувати ризиками, розподіляючи їх за сферами впливу і виробляючи стратегії для їх мінімізації або контролю (рис. 1.5).

Рис. 1.5 - Класифікація ризиків за рівнями впливу

Джерело: власна розробка

Комерційні ризики, що входять у склад підприємницьких ризиків, поділяються на маркетингові та ділові. Маркетингові ризики пов'язані з

взаємодією компанії з ринком, включаючи аспекти, такі як зміни попиту, конкуренція, стратегії ціноутворення та реклама. Ділові ризики охоплюють ті аспекти, що відбиваються на внутрішніх процесах компанії, такі як управління персоналом, організаційна структура, логістика та управління ланцюжком постачання.

Фінансові ризики, що також належать до підприємницьких, є ключовими в управлінні фінансами компанії. Вони включають (рис. 1.6):

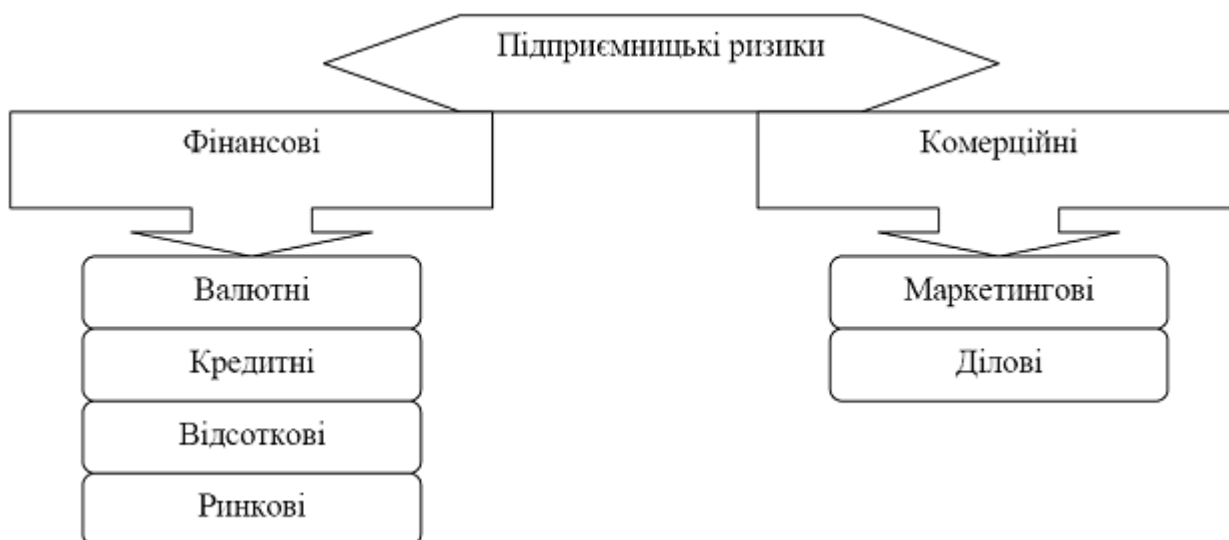

Рис. 1.6 - Класифікація підприємницьких ризиків

Джерело: власна розробка

У міжнародній практиці використовується така класифікація фінансових ризиків (рис. 1.7):

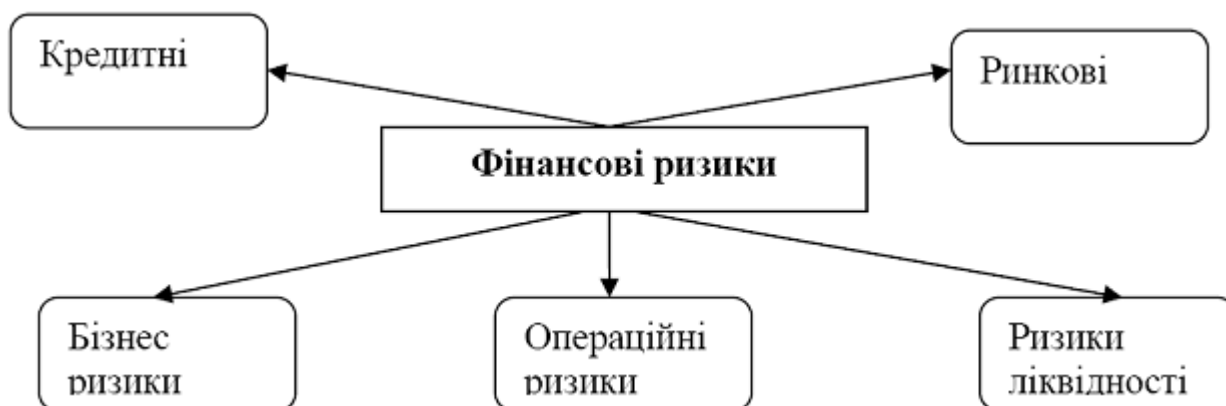

Рис. 1.7. Міжнародна класифікація фінансових ризиків

Джерело: власна розробка

Валютні ризики: пов'язані з коливаннями валютних курсів, що може впливати на вартість іноземних операцій та прибуток компанії. Кредитні ризики: пов'язані з можливими неплатежами позичальників або заборгованістю клієнтів, що може впливати на фінансову стійкість компанії. Відсоткові ризики: виникають внаслідок змін у рівнях відсоткових ставок, що може впливати на вартість позик і кредитів компанії.

Ринкові ризики: пов'язані з коливаннями цін на ринку та можливими змінами в попиті, що може впливати на фінансові результати та позицію компанії в галузі. Цінові ризики: включають ризики зміни цін на ринку, залежно від попиту та пропозиції. Ставкові ризики: пов'язані зі змінами рівнів відсоткових ставок, які впливають на вартість фінансових інструментів. Валютні ризики: виникають через коливання валютних курсів, що впливають на вартість операцій з іноземними валютами.

Кредитні ризики: Ризики дефолту: пов'язані з невідплатою позик або боргів. Концентраційні ризики: виникають, коли значна частина портфеля активів зосереджена на обмежену кількість контрагентів.

Ліквіднісні ризики: Ризики ліквідності: пов'язані з можливістю конвертування активів у готівку. Ризики фінансування: включають зміни в умовах фінансування компанії.

Операційні ризики: ризики технології: пов'язані з використанням технологій і можливими непередбаченими проблемами; ризики управління: виникають через можливі недоліки в системах управління та контролю.

Ця класифікація дозволяє розглядати ризики відповідно до їхнього характеру та джерела виникнення, що допомагає суб'єктам господарювання краще розуміти та керувати ними на біржовому ринку. Такий комплексний підхід є важливим для адаптації класифікацій ризиків до конкретної сфери, такої як біржовий товарний ринок. Оскільки цей ринок має свої унікальні особливості, аналіз і класифікація ризиків в цьому контексті можуть виявитися особливо корисними.

Основні види ризиків на біржовому товарному ринку включають:

Ринкові ризики: Цінові ризики: коливання цін на товари через попит та пропозицію. Сезонні ризики: зміни цін та попиту, пов'язані зі сезонністю певних товарів. Технологічні ризики: зв'язані зі змінами технологій виробництва товарів, що можуть вплинути на їхню ціну та попит.

Фінансові ризики: Валютні ризики: коливання валютних курсів, які впливають на вартість та прибутковість товарів. Ліквідні ризики: можливість конвертації товарних позицій у грошові кошти на ринку. Кредитні ризики: ризик невиконання платежів за товари, які були поставлені без попередньої оплати.

Операційні ризики: Транспортні ризики: включають ризики пов'язані з перевезенням товарів. Якісні ризики: пов'язані з можливими змінами у якості товарів в процесі транспортування або зберігання.

Ця адаптована класифікація ризиків (рис. 1.8) спрямована на специфіку товарного ринку, враховуючи його особливості та фактори, що найбільше впливають на вартість товарів та операції з ними.

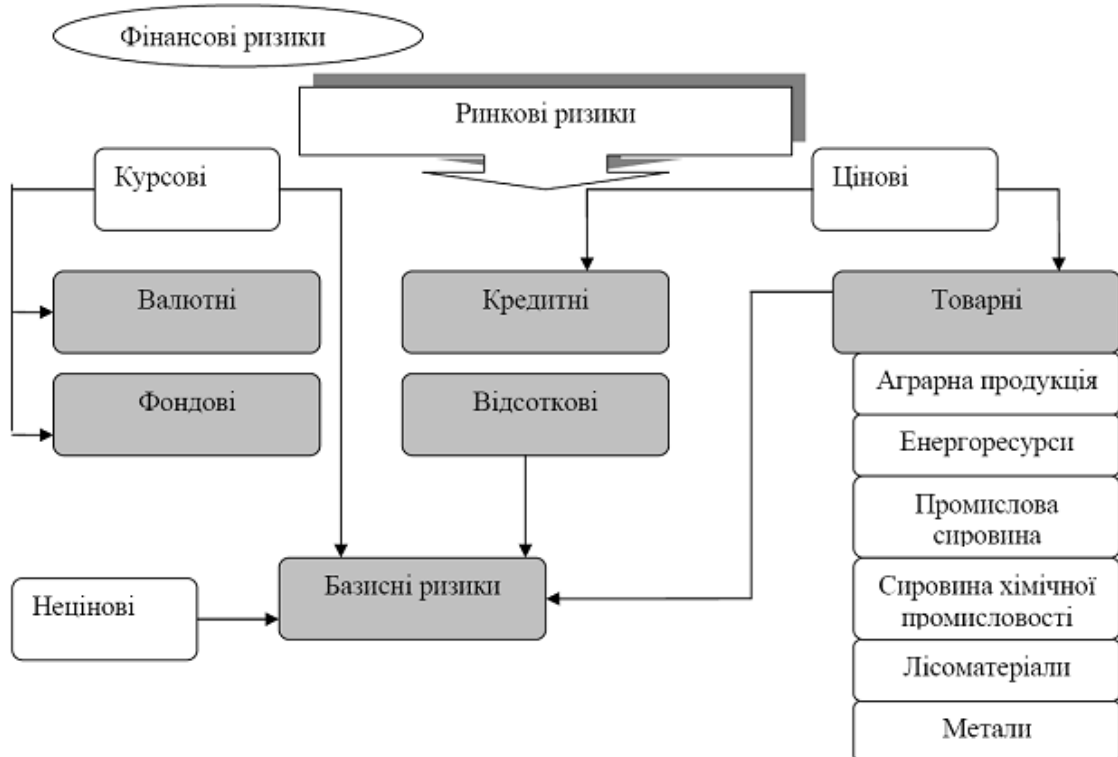

Рис. 1.8 - Класифікація ризиків як об'єкту хеджування на біржовому товарному ринку у загальній системі фінансових ризиків

Джерело: власна розробка

Розуміння цих ризиків може допомогти учасникам ринку ефективніше управляти їхніми інвестиціями та ризиками на біржовому товарному ринку. Ринкові ризики на біржовому товарному ринку насправді є важливою частиною роботи на цьому ринку, оскільки вони можуть впливати на прибутковість та втрати учасників ринку. Товарні ризики можуть походити від змін у цінах на сировину, аграрну продукцію, метали та інші товари, що торгуються на біржі. Біржовий товарний ринок особливий тим, що тут може йти мова про фізичну поставку товарів, тобто самих сировин або продуктів. Це означає, що хеджування ризиків у цьому випадку може включати фізичну поставку товарів або використання фінансових інструментів, таких як ф'ючерси або опціони.

Ринкові ризики можуть бути відкритими, коли учасник ринку залишає відкриті позиції і піддається змінам у цінах товарів, або ж закритими, коли вони управляються за допомогою фінансових інструментів для зменшення можливих втрат. Ці ризики можуть виявитися важливими для виробників, споживачів, трейдерів та інших учасників ринку, оскільки вони можуть впливати на їхню прибутковість та конкурентоспроможність. Тому управління ринковими ризиками та їх ефективне хеджування є ключовими аспектами успішної діяльності на біржовому товарному ринку.

Справді, управління ризиками стає все важливішим аспектом у сучасному економічному середовищі. Використання біржових деривативів для хеджування ризиків на товарних ринках дозволяє суб'єктам господарювання зменшити вплив цінових змін на їхню фінансову стійкість. Це може бути особливо важливим для виробників, споживачів, торговців та інших учасників ринку.

Хеджування за допомогою біржових деривативів дозволяє зафіксувати ціну товару на майбутній час, що дозволяє уникнути можливих збитків, пов'язаних з коливаннями цін. Це створює більш передбачувані умови для бізнесу і дозволяє планувати виробництво, витрати та прибутки з урахуванням фіксованих цін на товари.

Проте важливо враховувати, що хеджування не є універсальним рішенням для всіх ризиків. Воно має свої власні витрати та обмеження. Тому використання цього механізму потребує уважного аналізу ризиків, ефективного управління та обґрунтованих стратегій.

1.3. Концептуальні засади управління фінансовими ризиками в сучасних умовах

Післявоєнне відновлення економіки і прискорення зростання є позитивними тенденціями. Подальше зростання економічної активності на основі внутрішнього та зовнішнього попиту свідчить про потенційні можливості для економіки. Інфляційні перспективи також варто уважно відстежувати.

Зростання інфляції у короткостроковій перспективі через тимчасові зовнішні фактори - це важлива динаміка, але середньострокове повернення до цільового коридору може вказувати на більш стабільні умови.

Активна реалізація реформ та антикризові заходи сприятимуть економічному відновленню та зміцненню. Це позитивний сигнал для розвитку, оскільки реформи та стратегічні заходи можуть забезпечити стійку та збалансовану економічну базу для майбутнього.

План передбачає подальше послаблення карантинних заходів для стимулювання економіки як в Україні, так і світі. Це допоможе покращити ситуацію і сприятиме збереженню сприятливої цінової ситуації на світових товарних ринках для України. План також передбачає активне впровадження антикризових заходів та реформ для подолання наслідків пандемії та реалізації стратегічних пріоритетів, що містяться у стратегічних документах Уряду на період до 2030 року.

Виглядає, що базовий сценарій передбачає позитивні тенденції у багатьох сферах економіки. Зростання ВВП на рівні 3,8% - це добра показник, що свідчить про відновлення економіки після пандемії. Також, зростання

індексу споживчих цін на рівні 6,2% може вказувати на певний ріст витрат, що може бути зв'язано з відновленням споживчого попиту та економічного зростання.

Обсяг прибутку прибуткових підприємств на рівні 1 199,4 млрд гривень і обсяг фонду оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців на рівні 1606,1 млрд гривень також свідчать про позитивний розвиток економіки. Щодо рівня безробіття на рівні 8,5%, то це також показник стабільності, який, можливо, залишається в межах певної норми в умовах відновлення економіки. Зростання обсягу експорту товарів та послуг на 6,5% і зростання обсягу імпорту товарів та послуг на 9,2% свідчать про активність на міжнародному ринку та певний ріст зовнішньої торгівлі країни.

Швидка зміна вірусу та його нові варіанти дійсно можуть стати причиною певних турбулентностей для економіки та загрози для прогнозування її розвитку. Ця ситуація може вплинути на ризики, пов'язані з відновленням економіки після пандемії. Нові штами вірусу можуть призвести до збільшення захворюваності, погіршення ситуації з громадським здоров'ям та викликати потребу відновлення карантинних обмежень, що в свою чергу може негативно позначитися на економіці. Такі дії можуть порушити прогнозовані темпи економічного відновлення.

Необхідно постійно моніторити цю ситуацію та адаптувати прогнози до нових обставин, враховуючи можливі наслідки зміни вірусу на економіку та суспільство. Такий підхід дозволить краще реагувати на зміни та адаптувати стратегії розвитку до нових умов. Такий альтернативний сценарій підкреслює важливість природного імунітету у боротьбі з пандемією та відновленням економіки. Проте, він передбачає повільне відновлення світової економіки через загальний страх і обережність суб'єктів, таких як населення, бізнес та інвестори. Цей сценарій вказує на те, що попит залишатиметься низьким, ціни на експортні товари будуть стабільними на низькому рівні, інвестиційна активність буде пригніченою, і ряд економічних процесів, таких як

кредитування та приватизація, будуть призупинені або утримуються на низькому рівні. Цей сценарій залишає економіку в стані стагнації або повільного розвитку протягом тривалого періоду часу, з урахуванням можливих «локдаунів» та обмежень, що знову можуть бути введені в окремих країнах. Це сценарій значної невизначеності, де підприємства й інвестори залишаються у відкладеному стані. Збереження стабільності та реагування на поточні та потенційні ризики, пов'язані з пандемією, залишаються основними завданнями для економічного управління в такому сценарії. Цей альтернативний сценарій прогнозування передбачає помірне відновлення економіки та затримку в ефективності відновлення ВВП до пізніших періодів, особливо в порівнянні з базовим сценарієм. Динаміка двох ключових складових попиту, експорту та інвестицій, впливає на часовий розподіл ефекту відновлення економіки.

Затримка в відновленні ВВП у 2022 році до 2,6% означає сповільнення економічного зростання в порівнянні з очікуваною динамікою. Підприємства, змушені концентруватися на раціоналізації витрат, відчуватимуть тиск на збереження конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Це сприятиме стриманій динаміці зниження рівня безробіття. Стійкість інфляційного тренду відбиватиме повільність в економічних процесах.

Загалом, цей сценарій передбачає важкі умови для повного відновлення економіки до докризового рівня, яке може відбутися лише у 2025 році. Це означає, що припущення про невизначеність та продовження пандемії COVID-19 спричиняють значні труднощі у відновленні економіки, та вимагають подальшого аналізу ризиків та управління ними для досягнення стабільності.

Існує два типи ризиків, які можна класифікувати за їх походженням та впливом на економіку України. Перша група включає ризики, що є внутрішніми для країни та можуть бути передбачуваними, мають певний історичний контекст або високу ймовірність настання у майбутньому.

Наприклад, до таких ризиків можуть відноситися внутрішні політичні нестабільності, значні зміни в законодавстві, зростання кримінальності чи корупції, кризи у фінансовому секторі чи недоліки у державному управлінні. Ці фактори можуть мати значний вплив на економіку та здатні призвести до негативних наслідків, включаючи зменшення інвестицій, спад споживчого попиту, або загрози для фінансової стабільності.

Ці ризики, які виникають в результаті глобальних трендів, можуть мати великий вплив на економіку. Посилення глобальної конкуренції може стимулювати інновації та підвищення ефективності підприємств, але також може зробити ринки більш вразливими до змін та конкурентних тиску. Нові технологічні зміни можуть стати основою для нових галузей та можливостей, проте несуть у собі ризики збільшення безробіття через автоматизацію та зміну вимог до робочої сили. Загострення конкуренції за людський капітал може призвести до втрати кваліфікованих працівників, що може вплинути на інноваційний потенціал та розвиток різних секторів економіки.

Наростання екологічної кризи також є серйозною загрозою, оскільки воно може призвести до збільшення витрат на екологічно чисті технології та втрати виробництва у забруднених секторах. Знання цих ризиків дозволить створити стратегії пристосування та зменшення впливу на економіку.

Ризики, оцінені у Матриці оцінки ризиків, мають певні ступені ймовірності та важливості для макроекономічного прогнозування. Оцінка ризику визначається на основі різних факторів, включаючи історичні дані, досвід, експертні оцінки та аналіз сучасних трендів.

У рамках оцінки ризику, яка базується на суб'єктивних оцінках, "низька / помірна" ймовірність вказує на менше 30% ймовірності ризику, "середня" – від 30% до 50%, а "висока" – 50% і більше. Ці оцінки є орієнтовними і використовуються для уточнення прогнозів та визначення можливих варіантів розвитку подій.

Зазвичай такі оцінки ризику є частиною комплексного підходу до прогнозування, спрямованого на управління ризиками та підготовку стратегій для можливих варіантів подій.

Висновки до розділу 1

1. Стан державного бюджету впливає на макроекономічну стабільність, а ризики, пов'язані з фінансами держави, мають значний вплив на економічну ситуацію. Державний борг та державні гарантії є ключовими складовими фінансової структури країни. Збільшення державного боргу може створити фінансовий тиск на бюджет через зростання обслуговування боргу, зменшення фінансової стійкості та обмеження можливості залучення кредитів за вигідними умовами. Діяльність суб'єктів господарювання у державному секторі, як правило, також впливає на фінансові ризики. Наприклад, недостатність фінансових ресурсів, неефективне управління або корупція можуть призвести до втрат та збитків, що можуть вплинути на державний бюджет. Крім того, ситуації військових конфліктів або надзвичайних обставин також створюють значні фінансові ризики для держави. Витрати на воєнні дії, відшкодування матеріальних та економічних збитків можуть серйозно вплинути на бюджет та фінансову стійкість країни. Тому управління фінансовими ризиками та раціональне управління державним бюджетом є критично важливими для забезпечення макроекономічної стабільності.

2. Описані методи допомагають у розумінні та аналізі ризиків, пов'язаних з фінансовою стійкістю та ефективністю державних фінансів. Наприклад, системно-структурний аналіз дозволяє розглядати пріоритети у забезпеченні економічної безпеки національної економіки, враховуючи різні фактори та елементи системи. Концептуальні підходи, які використовуються деякими авторами, допомагають у визначенні сутності ризиків у системі державних фінансів. Методи групування та табличний аналіз дозволяють систематизувати та класифікувати ризики, роблячи їхні види та елементи

більш зрозумілими для аналізу. Отже, вказані методи та підходи сприяють не лише розумінню, але й аналізу ризиків у системі державних фінансів, що є важливим для розробки ефективних стратегій управління цими ризиками та забезпечення фінансової стабільності.

3. Структурно-функціональний метод дозволяє розкрити механізм управління ризиками в системі державних фінансів. Це допомагає ідентифікувати ризики, їх взаємозв'язок та вплив на ключові показники системи. Отримана інформація про слабкі сторони системи може бути використана для розробки рекомендацій з мінімізації цих ризиків. Метод порівняння, зокрема застосований для порівняння основних показників системи державних фінансів України з іншими країнами, дозволяє отримати корисні висновки. Виходячи із порівняльного аналізу, ви можете зрозуміти, які практики та стратегії використовують інші країни для запобігання негативному впливу факторів на фінансову систему та застосовувати ці уроки у власних рекомендаціях для України. Обидва методи використані вами допоможуть у створенні ретельних та обґрунтованих рекомендацій з управління ризиками в системі державних фінансів України.

4. Аналіз динаміки за останні роки дозволяє вам зрозуміти, як система державних фінансів функціонувала в минулому. Це важливо для виявлення та розуміння недоліків, які можуть стати потенційними ризиками для майбутнього. Розуміння цих недоліків і ризиків дозволить нам розробити рекомендації щодо можливих заходів управління державними фінансами. Ви можете врахувати минулі проблеми для того, щоб уникнути їх у майбутньому та запропонувати стратегії, які покращать стабільність та ефективність фінансової системи держави.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

2.1. Фінансово-економічний паспорт Державної фіскальної служби України

Систематичні зміни у законодавстві, пов'язані з публічними закупівлями, контролем за використанням публічних коштів та податковою політикою, свідчать про серйозні зусилля уряду України у сфері фінансової та бюджетної транспарентності, а також контролю за ефективністю використання державних коштів.

Законодавчі нововведення, які стосуються публічних закупівель та відкритості використання публічних коштів, відображають тенденцію до більш прозорої та відкритої системи управління фінансами, що є важливим для забезпечення високого рівня довіри громадськості та інвесторів.

Скасування податкових пільг з ПДВ та посилення контролю за трансфертним ціноутворенням вказують на намір уряду покращити ефективність податкової системи та уникнути шахрайства.

Ці кроки сприятимуть створенню більш стійкої та конкурентоспроможної економіки, а також покращать умови для бізнесу та інвестицій у країну.

Посилання програм бюджету на стратегічні цілі відображає важливий крок у напрямку більшої прозорості та ефективності управління бюджетними ресурсами. Такий підхід дозволяє краще спрямовувати кошти на досягнення стратегічних цілей, що є ключовим для успішного розвитку країни.

Скорочення переліку підстав для внесення змін до Закону про Державний бюджет України (ДБУ) позитивно впливає на бюджетну дисципліну, роблячи процес виконання бюджету більш стабільним та

передбачуваним. Це може сприяти оптимізації витрат та ефективному використанню бюджетних коштів для досягнення стратегічних цілей країни.

Ці кроки свідчать про важливий прогрес у модернізації бюджетного процесу, спрямованого на покращення фінансової дисципліни та більш ефективного використання публічних фінансів для розвитку країни.

Податкове планування має певні вади та недоліки в порівнянні з видатковою частиною бюджету. Частково це пов'язано з тим, що стратегічне податкове планування зазвичай обмежується однорічним періодом, що не дозволяє чітко спрямовувати податкові ресурси на досягнення довгострокових стратегічних цілей.

Крім того, неспівпадіння між бюджетними програмами та стратегічними цілями головних розпорядників бюджетних коштів може ускладнювати ефективно спрямування коштів на потрібні проекти та ініціативи.

Щодо боротьби з тінізацією економіки, впровадження процедури одноразового декларування може бути корисним кроком для зменшення недоплати податків та зборів. Ця ініціатива спрямована на збільшення прозорості та розвиток фіскальної дисципліни, створення більш регульованої системи оподаткування.

Детальний опис процесу декларування та відшкодування ПДВ в Україні відображає складні процедури та правила, що визначаються податковим законодавством, для заявників на повернення податку на додану вартість.

Одноразове декларування та механізм відшкодування ПДВ, впроваджені урядом, створюють більш прозорий та ефективний механізм для підприємств, спрямований на зменшення корупції та спрощення податкових процедур.

Ця ініціатива також підвищує рівень впевненості у бізнесу, оскільки забезпечує більш прозорий механізм відшкодування ПДВ та гарантує рівні умови для всіх платників податку.

Створення Експертної ради це важливий крок у забезпеченні якості та актуальності податкової політики. Рада, як постійний консультативний орган,

може сприяти у покращенні регулювання податкової системи, розробці нових стратегій та поліпшенні підходів до оподаткування, що сприятиме зростанню прозорості та ефективності у цій сфері.

Запровадження безкоштовних програмних рішень для реєстрації розрахункових операцій є кроком до спрощення процедур та поліпшення доступу підприємців до необхідних інструментів для ведення бізнесу. Це може сприяти покращенню економічного середовища, спрощенню обліку та реєстрації операцій, а також зменшенню бюрократичних процедур для підприємств. Зареєстровані накази Міністерства фінансів України щодо порядку реєстрації та використання цих програмних рішень можуть забезпечити узгодженість та правову базу для їх застосування.

Закон України № 1525-ІХ, прийнятий 3 червня 2021 року, вніс зміни до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, які нерезиденти отримують у вигляді виплат за виробництво та/або розповсюдження реклами, а також удосконалення порядку оподаткування податку на додану вартість (ПДВ) у операціях з постачанням електронних послуг фізичним особам, які проводять нерезиденти.

Це може мати значення для узгодження оподаткування у випадках, коли нерезиденти отримують доходи вказаного характеру чи здійснюють постачання електронних послуг фізичним особам. Зміни в Податковому кодексі України часто впливають на оподаткування різних видів доходів та можуть мати суттєві наслідки для платників податків у відповідних сферах.

Розпорядження Кабінету Міністрів України про схвалення Стратегії реформування системи УДФ на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації є важливим кроком для створення сучасної, стійкої та ефективної системи управління державними фінансами. Орієнтована на збереження фінансової стабільності країни та сприяння сталому соціально-економічному розвитку, ця стратегія має серію ключових цілей, включаючи:

Забезпечення сталості та збалансованості бюджетної та податкової політики в середньостроковій перспективі є надзвичайно важливим.

Покращення функціонування податкової та митної систем включає підвищення ефективності систем оподаткування та митного контролю, що може сприяти збільшенню надходжень до державного бюджету.

Передбачуваність та збалансованість бюджетно-податкової політики забезпечує стратегічний підхід до планування податкових і бюджетних процесів на середньо- і довгострокову перспективу.

Посилення стратегічного підходу до податкового і бюджетного планування потребує розробки та впровадження стратегій, які сприятимуть оптимізації та покращенню ефективності управління державними фінансами.

Ці заходи спрямовані на підвищення результативності витрат та мобілізації державних коштів, що може сприяти розвитку стійкої та ефективної системи управління державними фінансами в Україні.

Впровадження основних заходів у сфері податкової політики має стратегічне значення для оптимізації фінансових ресурсів та підтримки розвитку країни. Декілька ключових напрямків можна виділити:

- підвищення ефективності податкового адміністрування: застосування сучасних технологій, автоматизація процесів та покращення системи контролю можуть сприяти більш ефективному збору податків та мінімізації порушень;

- розширення бази оподаткування: оптимізація механізмів оподаткування, удосконалення податкових ставок та розширення кола платників податків дозволять збільшити надходження до бюджету;

- підвищення власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування: встановлення чітких механізмів збору місцевих податків та стимулів для органів самоврядування сприятиме підвищенню їх фінансової незалежності.

- обмін інформацією: важливим є розробка механізмів обміну інформацією між органами місцевого самоврядування та ДПС, що допоможе забезпечити ефективність та точність збору податків.

Ці заходи можуть сприяти покращенню фінансового стану та оптимізації системи оподаткування, що в свою чергу сприятиме стабільності та розвитку економіки країни.

Зазвичай стратегії реформування системи управління державними фінансами включають комплекс заходів у податковій сфері. Ось можливі напрямки та заходи, які можуть бути включені до такої стратегії:

Оптимізація податкових ставок та системи оподаткування:

- рецензування та перегляд податкових ставок з метою вдосконалення системи оподаткування та збільшення надходжень до бюджету;

- підвищення ефективності податкового адміністрування: Впровадження сучасних технологій та програм для покращення контролю за сплатою податків, автоматизації обліку та звітності;

- розширення бази оподаткування: посилення контролю за відображенням доходів та збільшенням кількості суб'єктів, що сплачують податки;

- стимулювання відкритості та прозорості: посилення публічності податкової інформації, створення механізмів обміну даними між органами податкової служби та іншими структурами;

- проведення антикорупційних заходів: запобігання корупції в сфері податків через створення ефективної системи контролю та відкритості в адмініструванні податків;

- підтримка малого та середнього бізнесу: впровадження спеціальних програм та пільг для розвитку МСБ та стимулювання їхньої активності;

- міжнародне співробітництво: зміцнення співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями у питаннях податкової політики, включаючи обмін даними та уніфікацію правил.

Це лише загальні напрямки, і кожен конкретний план може містити свої власні призначені заходи, спрямовані на досягнення стратегічних цілей. Реалізація цих пунктів відіграє важливу роль у покращенні системи управління державними фінансами та підвищенні ефективності податкової

системи. Наприклад, підвищення інституційної спроможності органів податкової служби щодо запобігання зовнішнього та внутрішнього втручання в бази даних є важливим кроком у забезпеченні захисту конфіденційної інформації та забезпечення надійності податкової системи.

Електронна документальна перевірка (е-аудит) великих платників податків може сприяти більш ефективному та оперативному контролю з боку податкової служби. Проведення дослідження рівня задоволеності послугами ДПС важливо для врахування потреб платників податків та покращення якості надання послуг. Створення умов для приєднання України до міжнародних угод про автоматичний обмін фінансовою інформацією та міждержавними звітами може поліпшити обмін даними та боротьбу з униканням податків через міжнародні структури. Оптимізація податкового навантаження та перегляд екологічного податку можуть сприяти розвитку бізнесу та стимулюванню дотримання екологічних норм та стандартів.

Ці заходи разом створюють комплексну стратегію, спрямовану на покращення податкової системи та фінансового управління.

Ці заходи є важливими для модернізації та поліпшення системи оподаткування. Ось деякі коментарі до кожного пункту:

- виконання плану заходів щодо реалізації концептуальних напрямів реформування ДПС: важливо мати чіткий план дій для впровадження концептуальних змін у роботі податкової служби;

- розробка політики щодо дотримання податкової дисципліни “комплаєнса”, що спрямована на зменшення ризиків та покращення відповідності податкових обов’язків платників податків;

- підвищення інституційної спроможності ДПС для запобігання зовнішнього та внутрішнього втручання може забезпечити більшу стабільність та надійність системи;

- запровадження електронної документальної перевірки великих ПП для сприяння ефективному контролю та зменшенню можливостей для податкових шахраїв;

- проведення дослідження рівня задоволеності ПП послугами ДПС для розуміння потреб та сподівань платників податків для подальшого поліпшення сервісу;

- наближення податкового законодавства до законодавства ЄС для покращення стандартів та прозорості податкової системи;

- удосконалення правил контролю за трансфертним ціноутворенням для запобігання уникненню оподаткування та виведенню прибутку;

- створення умов для приєднання України до міжнародних угод, що допоможе в обміні інформацією та зменшенні податкових ухилень через міжнародні механізми;

- створення умов для оптимізації податкового навантаження, що сприятиме розвитку бізнесу та діяльності інвесторів;

- запровадження правил оподаткування контрольованої іноземної компанії для ефективного контролю та оподаткування прибутку з міжнародних операцій;

- перегляд екологічного податку для сприяння заохоченню екологічно відповідальних практик;

- проведення аналізу зміни підходів до зарахування податку на доходи фізичних осіб для покращення способів оподаткування заробітної плати;

- налагодження обміну інформацією між органами місцевого самоврядування та податковими органами: Це важливо для збільшення співпраці та обміну даними для більш ефективного контролю.

Ці заходи стануть важливими кроками для поліпшення та модернізації податкової системи України.

2.2. Загальна оцінка фіскальних ризиків виконання бюджетів

Оцінка впливу агрегованих макроекономічних показників на зміну бюджетних показників проводиться за допомогою коефіцієнтів еластичності.

Еластичність вказує на відносну зміну одного показника відносно зміни іншого. У вашому випадку, це відношення зміни бюджетних показників до зміни реального ВВП. Дані про реальний ВВП та бюджетні показники збираються протягом певного періоду. Вони можуть бути представлені у вигляді річних чи квартальних значень.

Розраховуються множники еластичності для окремих статей зведеного бюджету. Наприклад, еластичність витрат відносно реального ВВП вказує, наскільки витрати змінюються при зміні реального ВВП. Далі проводиться аналіз взаємозв'язків між макроекономічними показниками та бюджетними статтями. Розраховуються зміни бюджетних параметрів, використовуючи еластичності та зміни реального ВВП.

Отримані результати інтерпретуються з точки зору того, як зміни в реальному ВВП впливають на бюджетні показники. Наприклад, якщо еластичність витрат відносно ВВП додатна, це може свідчити про те, що витрати зростають разом із зростанням ВВП. Оцінюється чутливість результатів до змін параметрів та еластичностей. Це дозволяє зрозуміти, наскільки надійні та стійкі є отримані висновки. Цей процес допомагає урядам та економістам розуміти, як зміни в економіці можуть впливати на фінансову стійкість та бюджетні показники, що, в свою чергу, може служити основою для прийняття ефективних економічних рішень.

Еластичність вказує на відносну зміну одного показника відносно зміни іншого показника. На рис. 2.1 наведено еластичність податків щодо зміни реального ВВП на 1% в короткостроковому періоді, на рис. 2.2 – в довгостроковому.

Для визначення еластичності потрібно взяти дані про відсоткові зміни обох показників та застосувати їх до формули для визначення еластичності в конкретному контексті дослідження або аналізу.

Якщо, наприклад, еластичність дорівнює 0,7, це означатиме, що за кожне збільшення реального ВВП на 1%, показник Y зросте на 0,7%.

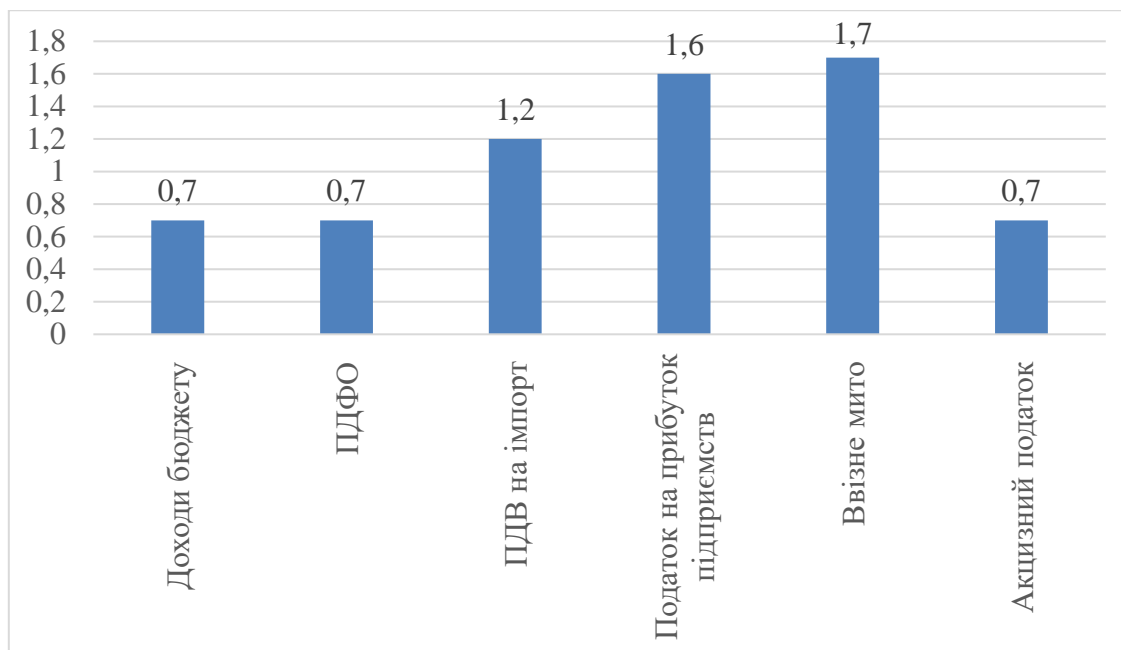

Рис. 2.1 – Еластичність податків у короткостроковому періоді

Джерело: власні розрахунки

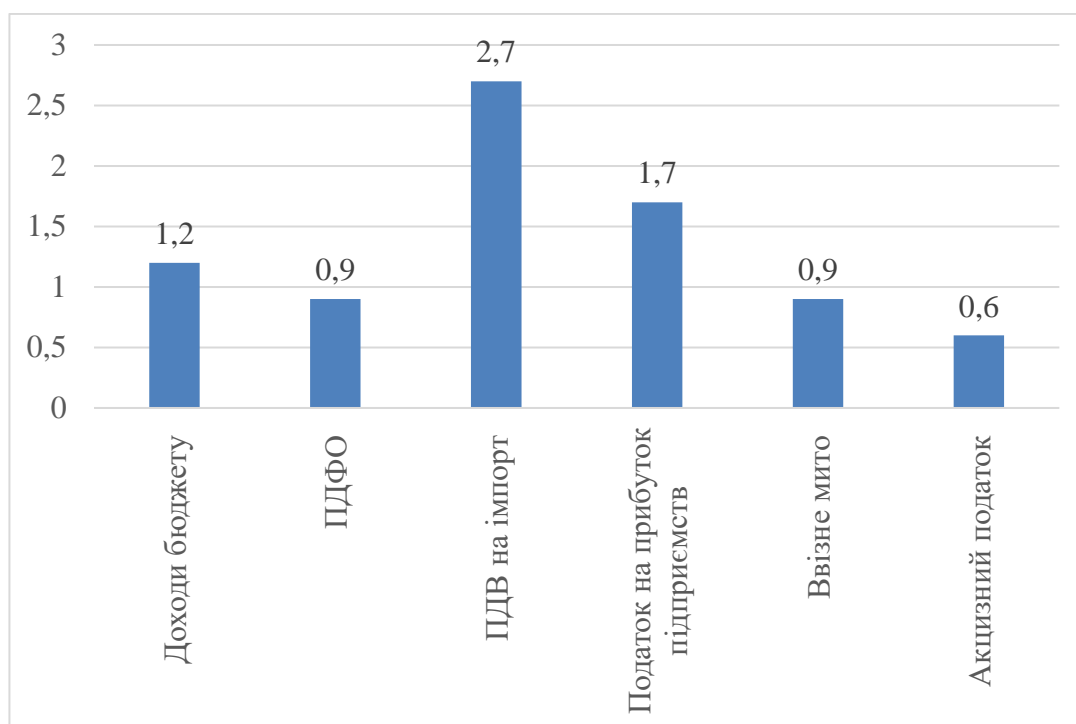

Рис. 2.2 – Еластичність податків у короткостроковому періоді

Джерело: власні розрахунки

На рис. 2.3 наведено еластичність податків щодо зміни реального ВВП на 1% для країн ОЕСР.

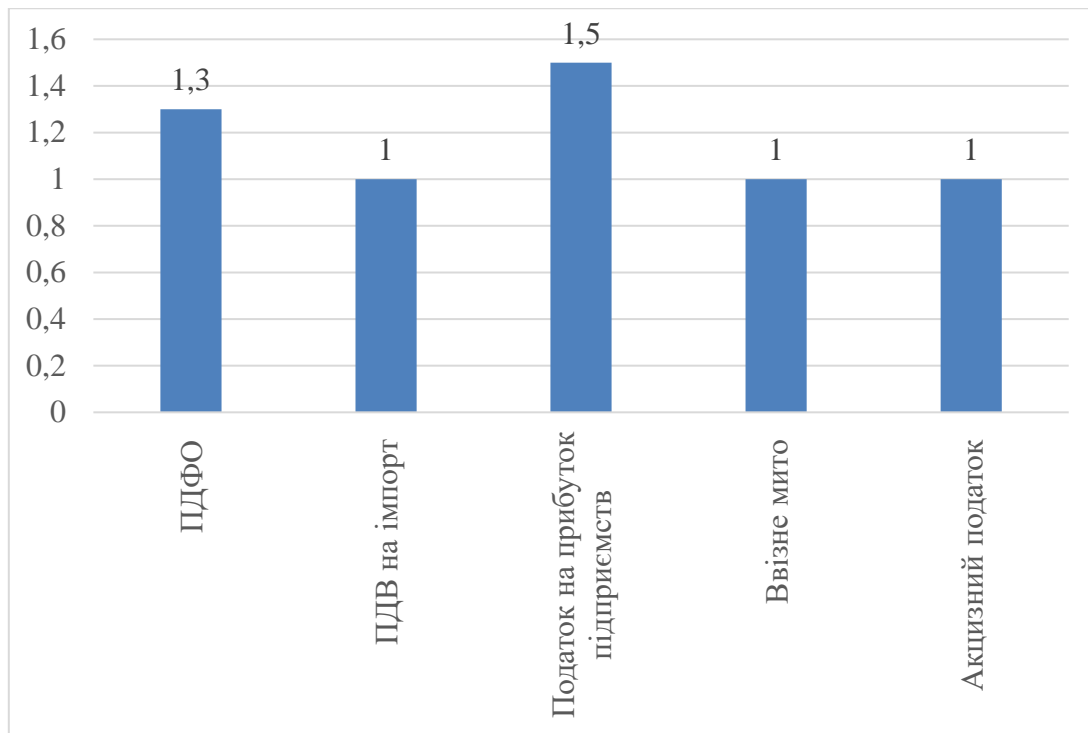

Рис. 2.3 – Еластичність податків для країн ОЕСР

Джерело: власні розрахунки

У табл. 2.1 наведено оцінки впливу зміни реального ВВП на окремі агреговані бюджетні показники.

Таблиця 2.1

Ефект зміни бюджетних показників у 2022 році у разі реалізації ризиків у макроекономічному середовищі (млрд гривень)

Змінні	Посилення загроз військових дій з боку РФ	Продаж ОВДП нерезидентами	Виведення іноземних інвестицій за кордон через несприятливий інвестиційний клімат і високий рівень корупції	Низький обсяг кредитування реального сектора економіки комерційними банками	Погіршення платоспроможності СГД	Низький урожай зернових культур
Доходи бюджету	-2,4	-1,2	-8,5	-1,2	-1,1	-8,5
ПДФО	-0,6	-0,3	-2,0	-0,3	-0,2	-2,0
ПДВ на імпорт	-0,9	-0,5	-3,3	-0,5	-1,1	-3,3
Податок на прибуток підприємств	-0,5	-0,2	-1,6	-0,2	-0,2	-1,6
Ввізне мито	-0,1	-0,1	-0,4	-0,1	-0,1	-0,4
Акцизний податок	-0,2	-0,1	-0,8	-0,1	-0,1	-0,8

Джерело: власні розрахунки

Попередньо-орієнтовані розрахунки впливу враховують тільки зміну реального ВВП на дохідну частину бюджету і базуються на коефіцієнтах еластичності, розрахованих для кожного виду доходів за період 2004-2016 років в Україні.

Для кращого розуміння та аналізу цих оцінок важливо взяти до уваги кілька ключових питань:

типи доходів, включених у дохідну частину бюджету, щодо яких робляться розрахунки (податок на прибуток, податок на споживчі товари, акцизи тощо);

припущення, що були зроблені при розрахунках. Якщо вони базуються на даних за період 2004-2016 років, важливо враховувати, що ситуація може змінитися, і вивчати, чи припущення ще залишаються відповідними;

інші чинники - ці оцінки враховують тільки зміну реального ВВП. Важливо розуміти, що інші економічні чинники, такі як інфляція, безробіття, податкова політика та інші, також можуть впливати на бюджет;

можлива нестабільність в економіці - вона може впливати на достовірність прогнозів;

модель оцінювання – має використовуватися для розрахунків та перевірятися на реальних даних.

Ця інформація допоможе краще зрозуміти обсяг і обмеження попередньо-орієнтованих розрахунків і забезпечить більш об'єктивний аналіз їхнього значення для оцінки впливу зміни реального ВВП на бюджетні показники.

Фіскальні ризики, пов'язані зі стану державного боргу України, мають декілька ключових аспектів:

1. Динаміка державного боргу: у 2019 році впровадження виваженої фіскальної політики та підвищення ефективності управління державним боргом справило позитивний вплив на динаміку боргу. Відношення державного боргу до ВВП на кінець 2019 року складало близько 44,3%, що є

позитивним показником порівняно з 60,9% на кінець 2018 року та 80,9% на кінець 2016 року.

2. Стратегія управління державним боргом: у червні 2019 року Уряд схвалив Середньострокову стратегію управління державним боргом на 2019–2022 роки. Стратегія передбачала, що в результаті виконання плану дій на поточний та наступні три роки відношення обсягу державного боргу до ВВП не перевищить 43% до кінця 2022 року.

Початок 2020 року відзначився позитивним глобальним прогнозом, викликаним ростом економічної активності та світової торгівлі. Вітчизняна економіка характеризувалась відносною макроекономічною стабільністю та перспективами економічного зростання.

Загалом, ці дані свідчать про певні позитивні тенденції у справлянні з державним боргом та економічній ситуації України, а також про спроби регулювання боргової динаміки за допомогою стратегічних заходів та фіскальної політики. Важливо продовжувати вивчати та аналізувати ці процеси для визначення подальших кроків та забезпечення стабільного економічного розвитку.

Поширення COVID-19 мало суттєвий вплив на світову та національну економіку, включаючи фінансові ринки та державні фінанси. Давайте розглянемо деякі ключові аспекти:

1. Глобальний вплив COVID-19:

1.1. Економічна активність: введення жорстких карантинних обмежень в багатьох країнах призвело до стрімкого зниження економічної активності, що відбилося на світових фінансових ринках.

1.2. Світові фінансові ринки: Ваше твердження підкреслює негативний вплив пандемії на світові фінансові ринки, які реагують на непевність та зміни в економічному середовищі.

2. Державні фінанси в країні:

2.1. Плановий дефіцит: за наслідками пандемії планований дефіцит державного бюджету значно збільшився, що свідчить про зростання витрат та зменшення податкових надходжень через економічну нестабільність.

2.2. Запозичення та борг: збільшення дефіциту призвело до зростання обсягу державних запозичень і, як наслідок, до збільшення обсягу державного боргу.

2.3. Приватизація: недовиконання плану приватизації призвело до додаткових фінансових труднощів та збільшення обсягу державних запозичень.

2.4. Збільшення обсягу державних запозичень у 2020 році: змінами до закону про держбюджет обсяг державних запозичень на 2020 рік було збільшено на 277,5 млрд грн (або на 81%). Це включало збільшення внутрішніх запозичень на 146,5 млрд гривень (або на 63,4%).

2.5. Дефіцит державного бюджету на 2021 рік: з метою зниження негативного впливу пандемії коронавірусу на економіку, дефіцит державного бюджету на 2021 рік заплановано на рівні 5,5% ВВП.

Передбачено поступове поновлення курсу на фіскальну консолідацію з 2022 року, спрямоване на зниження боргового навантаження.

Порівняльний аналіз державного боргу та аналіз ризиків, пов'язаних з державним боргом, виконується в рамках підготовки Стратегії управління державним боргом на середньостроковий період.

Через негативний вплив пандемії COVID-19 у 2020 році Стратегія не розроблялась через непевність на фінансових ринках та достовірність економічних прогнозів.

Ці дані підкреслюють значущі виклики, які виникають через пандемію COVID-19 та її вплив на фінанси та економіку. Збільшення обсягу державних запозичень та дефіцит бюджету є спробою уряду впоратися з економічними труднощами, викликаними пандемією.

Економічні наслідки COVID-19, зокрема збільшення дефіциту та обсягу державного боргу, викликали необхідність адаптації фінансових стратегій та

економічних політик. Важливо продовжувати моніторити ситуацію та впроваджувати заходи для стабілізації економіки та фінансів.

Проект Середньострокової стратегії управління державним боргом на період 2021-2024 роки в Україні містить такі основні елементи:

- основні загрози стійкості державного боргу: валютний ризик, відсотковий ризик, ризик рефінансування (табл. 2.2);

- основні цілі управління державним боргом: збільшення частки державного боргу у національній валюті; продовження середнього терміну до погашення та рівномірного графіка погашення державного боргу;

- залучення довгострокового пільгового фінансування: розвиток взаємовідносин з інвесторами та поліпшення політики управління державним боргом.

Очікується, що відношення державного боргу до ВВП, яке на кінець 2020 року становило 53,9%, не перевищить 47% на кінець 2024 року.

Проект Стратегії відображає прагнення до стабільності та оптимізації фінансового стану держави в умовах економічних викликів. Залучення необхідного фінансування за найнижчої можливої вартості та зменшення ризиків є ключовими аспектами стратегії. Реалізація зазначених цілей має на меті поліпшити стан фінансів та забезпечити сталий розвиток економіки.

План дій Міністерства фінансів, який ви описали, включає ряд стратегічних заходів для мінімізації найбільш критичних ризиків пов'язаних із державним боргом. Давайте розглянемо кожен пункт:

1. Розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів: забезпечення стабільного та розвиненого внутрішнього ринку державних цінних паперів може допомогти уряду залучати внутрішні ресурси для фінансування свого боргу.

2. Рефінансування державного боргу: залучення нових запозичень з довшим терміном обігу може зменшити тиск на бюджет у періоди збільшеного погашення боргу.

Таблиця 2.2

Основні фіскальні ризики у сфері управління державним боргом у 2022 році

Вид ризику	Рівень	Причини	Рекомендації зі скорочення
1	2	3	4
Рефінансування	значний	значне навантаження на державний бюджет через платежі з погашення державного боргу, зокрема в період 2022-2024 років. Зазначається, що це навантаження виникає внаслідок настання строку погашення облігацій внутрішньої державної позики (ОЗДП) 2015 та 2018 років, а також боргових зобов'язань перед Міжнародним валютним фондом (МВФ). Це важливий фактор, оскільки погашення державного боргу може впливати на фінансову стійкість країни і вимагати відповідних заходів з управління фінансами. Такі виплати можуть визначати бюджетні пріоритети та впливати на розподіл фінансових ресурсів на інші сфери, такі як соціальні програми чи розвиток інфраструктури.	Важливо враховувати ці обставини при розробці економічної та фінансової політики, зокрема в контексті пошуку ефективних шляхів оптимізації бюджетних витрат та забезпечення фінансової стійкості уряду. Розгляд різних стратегій управління державним боргом та розподіл фінансових ресурсів може бути важливим етапом у вирішенні цих завдань.
Валютний	значний	Високі темпи девальвації національної валюти: очікується, що темпи девальвації національної валюти будуть помірними. Це може вказувати на те, що влада приймає заходи для збереження стабільності валютного ринку та попередження різкого знецінення національної валюти. Питома вага державного боргу, номінованого в іноземній валюті, становить понад 62%. Це свідчить про великий валютний ризик, оскільки збільшення курсу іноземної валюти в порівнянні з національною може призвести до збільшення вартості погашення боргових зобов'язань у національній валюті.	Зазначений валютний ризик може впливати на фінансову стійкість країни та вимагати вжиття заходів для зменшення цього ризику. Це може включати диверсифікацію структури боргових зобов'язань, залучення фінансування в національній валюті та інші заходи для зменшення валютного ризику. Важливо надалі спостерігати за економічною ситуацією, проводити аналіз та розробляти стратегії для ефективного управління валютним ризиком та підтримки фінансової стабільності.

Закінчення табл. 2.2

1	2	3	4
Бюджетний	помірний	<p>Збільшення планованого дефіциту державного бюджету: вона може виникнути з ряду причин, таких як несподівані економічні витрати, низька податкова база чи інші негативні фінансові впливи.</p> <p>Фінансування дефіциту за рахунок боргових джерел: якщо уряд вирішує фінансувати дефіцит за рахунок боргових джерел, це може включати випуск нових облігацій або інших боргових інструментів.</p> <p>Можливі ризики та наслідки: збільшення обсягу боргу може вести до зростання обслуговування боргу у майбутньому, особливо якщо позички беруться за високими процентними ставками.</p> <p>Великий обсяг боргу може збільшити валютний ризик, особливо якщо частка боргу номінована в іноземній валюті.</p>	<p>Уряд повинен вжити заходів для ефективного управління фінансами, оптимізації витрат та забезпечення ефективного використання коштів.</p> <p>Важливо підкреслити, що рішення про збільшення дефіциту та фінансування його за рахунок боргових джерел повинно бути обдуманим і зробленим на основі ретельного аналізу економічної ситуації та можливих наслідків.</p> <p>Управління ризиками та стале планування є ключовими елементами для забезпечення фінансової стійкості та уникнення потенційних проблем у майбутньому.</p>
Ліквідності	помірний	<p>Влада України очікує, що залишок коштів на єдиному казначейському рахунку дозволить вчасно проводити платежі за державним боргом. Також вказується, що обсяг міжнародних резервів України буде достатнім для виконання зобов'язань країни та поточних операцій Уряду і Національного банку.</p> <p>Це важливий аспект фінансової стійкості країни, оскільки наявність достатніх коштів для вчасного погашення державного боргу та виконання інших фінансових зобов'язань є ключовим для збереження довіри як на внутрішньому, так і на міжнародному фінансовому ринку.</p>	<p>Важливо враховувати фактори, які можуть впливати на цю ситуацію, такі як економічні зміни, ринкові коливання та геополітичні фактори.</p> <p>Уряд і Національний банк повинні продовжувати вдосконалювати стратегії фінансового управління, щоб ефективно впоратися з потенційними ризиками та забезпечити сталу фінансову стійкість країни.</p>
Відсотковий	низький	<p>очікується, що частка державного боргу з фіксованою ставкою залишиться на рівні не менше 78%. На кінець 2020 року вона становила 77,5%.</p> <p>Державний борг з фіксованою ставкою може бути важливим інструментом для управління ризиками витрат на обслуговування боргу, оскільки фіксована ставка надає стабільність і дозволяє уникнути впливу змін процентних ставок на фінансовий обсяг боргових зобов'язань.</p>	<p>Важливо продовжувати вивчати фінансові показники та робити аналіз для забезпечення сталої та ефективної стратегії управління державним боргом, особливо в умовах економічних та фінансових турбуленцій.</p> <p>Ключовою метою є забезпечення стійкості та здатності країни вчасно погашати боргові зобов'язання.</p>

Джерело: власні розрахунки

Це може включати пільгові запозичення від міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Європейський союз (ЄС).

4. Активні операції з державним боргом: здійснення активних операцій з державним боргом може включати оптимізацію його структури, рефінансування за більш вигідними умовами або інші дії для забезпечення ефективного управління борговим портфелем та економії коштів бюджету.

Зазначений план спрямований на забезпечення стійкості фінансової ситуації країни та зменшення ризиків пов'язаних із зобов'язаннями державного бюджету. Важливо ретельно вивчати ефективність та результати цих заходів, а також здійснювати адаптації відповідно до змін у фінансовому середовищі.

Потенційними ризиками, пов'язаними з державним боргом України, є:

- ускладнення доступу до міжнародних ринків капіталу: якщо Україна зіткнеться з ускладненням доступу до міжнародних ринків капіталу, це може ускладнити можливість залучення нових джерел фінансування та погіршити умови позичок;

- поширення нових штамів коронавірусу - може створити невизначеність і призвести до скорочення видатків державного бюджету для врегулювання фінансових труднощів, що може вплинути на виконання плану державних запозичень.

- відхилення макроекономічних показників (темпи зростання ВВП та валютного курсу) від прогнозних значень - це може вплинути на показники державного боргу. Наприклад, збільшення інфляції чи зменшення економічного зростання може створити тиск на державний бюджет;

- чутливість до валютного курсу та зовнішнього середовища: оскільки значна частина державного боргу номінована в іноземній валюті, будь-які зміни в валютному курсі можуть вплинути на величину зобов'язань України та її спроможність їх погасити.

Усі ці ризики варто враховувати при розробці стратегій управління державним боргом та плануванні фінансових дій. Важливо реагувати гнучко

на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, а також вживати заходів для мінімізації можливих негативних наслідків.

Реалізація цілей Середньострокової стратегії управління державним боргом: Здійснення цілей стратегії дозволить уряду визначити чітку та консистентну стратегію управління державним боргом, зменшити нестабільність та мінімізувати ризики.

1. Дотримання фіскальних правил, визначених Бюджетним кодексом України: обмеження на дефіцит державного бюджету в 3% до ВВП та обмеження надання державних гарантій для інвестиційних проєктів з контролем за їх реалізацією сприяє фіскальній дисципліні та відповідальному управлінню фінансами.

2. Ризик зростання обсягу державного боргу та додаткових зобов'язань: слід враховувати ризик зростання обсягу державного боргу, особливо через понадпланові державні запозичення. Контроль над цим процесом та стратегічне планування є важливими для зменшення впливу цього ризику.

3. Ризик неплатоспроможності державних банків та необхідність їх додаткової капіталізації може управлятися шляхом ефективного нагляду, стратегічного управління ризиками та прийняття необхідних заходів для забезпечення фінансової стійкості.

Важливо, щоб уряд проводив систематичний моніторинг фінансових ризиків, активно реагував на зміни у фінансовому середовищі та вживав заходів для мінімізації негативних впливів на фіскальну стійкість країни.

у 2020 році Україна видавала державні гарантії на різноманітні суми для різних секторів господарства та підприємств. Ось кілька ключових моментів:

Надання гарантій: загальна сума виданих державних гарантій у 2020 році становила 48,5 млрд грн.

Розподіл гарантій: Укравтодор отримав гарантії на 23,5 млрд грн.

Державна іпотечна установа - 3,0 млрд грн.

ДП "Антонов" - 3,0 млрд грн.

ПАТ "НЕК" Укренерго - 15,1 млрд грн.

Суб'єкти господарювання мікропідприємства, малі та/або середні підприємства - 3,9 млрд грн.

Витрати, пов'язані з гарантіями: у 2020 році були здійснені витрати в сумі 905,01 млн грн, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань.

Конкретні витрати за гарантіями ПАТ "Лисичанськвугілля" склали 603,8 млн грн (або 21,6 млн дол. США), а за зобов'язаннями ПрАТ "Кузня на Рибальському" - 301,3 млн грн.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» вказує на планові витрати, пов'язані з виконанням державними гарантіями на суму 4 902,1 млн гривень. Ось докладніше розподілені витрати за окремими позиками чи зобов'язаннями:

ДП «Київський бронетанковий завод»:

Витрати: 82,6 млн грн.

ДП «Шепетівський ремонтний завод»:

Витрати: 287,1 млн грн.

ДП «Житомирський бронетанковий завод»:

Витрати: 895,4 млн грн.

ДП «Львівський бронетанковий завод»:

Витрати: 267,6 млн грн.

ПрАТ «Кузня на Рибальському»:

Витрати: 43,1 млн грн.

ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»:

Витрати: 3 326,3 млн грн.

На 2022 – 2024 роки витрати, пов'язані з виконанням державою гарантійних зобов'язань, прогноуються в таких обсягах (табл. 2.3).

Найбільший обсяг коштів припадає на ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» (більше 90%).

Прогноз витрат, пов'язаних із виконанням державою гарантійних зобов'язань

Назва підприємства	2022	2023	2024	Абс. приріст	Темп приросту, %
	тис. грн.				
Всього	6919,0	6622,7	7314,4	395,4	5,72
Державна іпотечна установа	271,9	271,9	1271,9	1000,0	367,83
ДП ДГЗП «Спецтехноекспорт»	309,0	321,5	323,6	14,5	4,70
ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	6338,1	6029,3	5719,0	-619,1	-9,77
	%				
Всього	100	100	100	0,0	
Державна іпотечна установа	3,93	4,11	17,39	13,5	
ДП ДГЗП «Спецтехноекспорт»	4,47	4,85	4,42	0,0	
ПАТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України»	91,60	91,04	78,19	-13,4	

Джерело: власні розрахунки

Ці дані вказують на обсяги витрат, які планувалися на виконання гарантійних зобов'язань зазначеними установами та підприємствами у 2021 році.

2.3. Суб'єктна оцінка фіскальних ризиків у розрізі платників податків

Станом на 01.01.2022 в Україні налічувалося 3423 суб'єкти господарювання державного сектору економіки, у т.ч.

працюючі суб'єкти господарювання – 1458.

З них прибуткові – 947 (на 116 менше порівняно із 2021 роком).

Непрацюючі суб'єкти господарювання – 1490 (на 125 більше порівняно із 2021 роком).

Інформація відсутня про 395 суб'єктів господарювання відсутня.

У стадії банкрутства перебувало 213 суб'єктів господарювання, що складало 6,4% від загальної кількості суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Ці суб'єкти включають державні підприємства, їх об'єднання, дочірні підприємства та господарські товариства, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 50%. Зазначено, що 179 з цих суб'єктів розташовувались на тимчасово окупованій території – Автономній Республіці Крим. Ці дані вказують на значний обсяг суб'єктів, які перебувають у сфері державного сектору економіки в Україні, і на відмінності у місцях розташування, включаючи тимчасово окуповані території.

Значний вплив пандемії COVID-19 на економіку України виражається у таких ключових моментах::

У 2020 році сумарний фінансовий результат діяльності суб'єктів господарювання склав 51,3 млрд грн збитку. Це є негативним зміщенням порівняно з чистим прибутком у розмірі 52,1 млрд грн, який був отриманий у 2019 році.

Найбільші розміри збитків отримали НЕК "Укренерго" – 27,5 млрд грн (проти 1,9 млрд грн чистого прибутку у 2019 році). НАК "Нафтогаз України" також відзначився значними збитками у розмірі 18,0 млрд грн (порівняно з 50,7 млрд грн чистого прибутку у 2019 році).

Ці дані свідчать про те, що пандемія мала серйозний вплив на різні галузі економіки та призвела до виникнення фінансових труднощів для деяких підприємств, зокрема у сферах енергетики та нафтогазового сектору.

Ключовими ризиками є такі:

1. Зменшення доходів та зростання збитків: спад обсягів виробництва, зупинки діяльності підприємств та скорочення обсягів споживання призвели до значного зменшення доходів та зростання збитків суб'єктів господарювання.

2. Обмеження ринків збуту та падіння цін: введені обмеження призвели до втрат ринків збуту та падіння цін на вітчизняну продукцію, що є додатковим фактором втрат для підприємств.

3. Неможливість закупівлі витратних матеріалів імпортного виробництва:

4 Обмеження або відсутність імпорту витратних матеріалів може призвести до труднощів у виробничому процесі підприємств.

5. Дефіцит обігових коштів та збільшення заборгованості:

6. Несвоєчасність чи відсутність розрахунків за договорами може викликати дефіцит обігових коштів та зростання заборгованості підприємств.

7. Сповільнення реалізації інвестиційних проектів та відсутність нових інвестицій: Важкості в реалізації інвестиційних проектів та обмеження в залученні нових інвестицій можуть сприяти сповільненню економічного розвитку.

8. Дефіцит кадрів та зростання захворюваності серед працівників: Зростання захворюваності серед працівників може призвести до дефіциту кадрів, особливо в ключових професіях.

Ці ризики підкреслюють важливість ефективного управління та адаптації бізнес-стратегій підприємств до змін в економічному середовищі.

Серйозний вплив пандемії COVID-19 мала на транспортну та транспортно-логістичну галузі в Україні у 2020 році. Ось деякі ключові відомості:

Доходи АТ "Укрзалізниця" зменшились на 15,1 млрд грн, що становить 16,7% порівняно із 2019 роком. Підприємство отримало збитки у розмірі 11,9 млрд грн, що є значним спадом порівняно із 3,0 млрд грн чистого прибутку у 2019 році.

Доходи ДП "Міжнародний аеропорт "Бориспіль"" зменшились на 2,4 млрд грн, що становить 53,7% порівняно із 2019 роком. Підприємство отримало збитки у розмірі 1,5 млрд грн, що також є суттєвим спадом порівняно із 1,5 млрд грн чистого прибутку у 2019 році.

Ці дані вказують на те, що транспортні компанії, зокрема залізничний та авіаційний сектори, суттєво постраждали внаслідок обмежень та карантинних заходів, що були введені для запобігання поширенню COVID-19. Велика втрата доходів та збитки підкреслюють важкість періоду та потребу у секторі в подальших заходах для адаптації до нових умов.

Відбувся значний спад надходжень до державного бюджету України внаслідок зниження загальної суми податків, зборів та інших платежів у 2020 році порівняно з попереднім роком. Однак варто відзначити, що суб'єкти господарювання державного сектору економіки в цей період сплатили до державного бюджету певну частину відповідних платежів.

Основні пункти з надходжень від суб'єктів господарювання державного сектору економіки до державного бюджету в 2020 році:

Сплата відповідних платежів: за умов зниження загальної суми надходжень, суб'єкти господарювання державного сектору економіки сплатили до державного бюджету платежів у загальній сумі 137,9 млрд грн у 2020 році.

Зростання обсягів сплати: ця сума є на 30,5 млрд грн, або на 28,4% більше порівняно з 2019 роком. Тобто, в умовах зниження надходжень загалом, деякі суб'єкти господарювання державного сектору сплатили більше відповідних платежів у відсотковому вираженні.

Це може бути результатом заходів для підтримки фінансової стабільності та спроби компенсації втратного ефекту зменшення надходжень у бюджет.

Певні підприємства, зокрема НАК "Нафтогаз України", АТ "Укрнафта", АТ "Укргазвидобування", ДП НАЕК "Енергоатом" та АТ "Укрзалізниця", є найбільшими платниками податків, зборів та інших платежів до державного бюджету України у 2020 році. Однак, наведені вами зауваження також вказують на можливі ризики та погіршення фінансового стану цих підприємств у зв'язку з різними чинниками.

НАК "Нафтогаз України", АТ "Укрнафта", АТ "Укргазвидобування", ДП НАЕК "Енергоатом" та АТ "Укрзалізниця" є найбільшими платниками, що вносять значний внесок до державного бюджету.

Можливість погіршення фінансового стану цих підприємств внаслідок різних ризиків, включаючи матеріалізацію ризиків у їхній діяльності та вплив світових подій, зокрема, ефекту поширення хвороби COVID-19.

Міністерство фінансів України використовує методику оцінювання фіскальних ризиків, щоб визначити перелік суб'єктів господарювання, які можуть становити найбільші фіскальні ризики, і здійснює моніторинг їхньої діяльності. Ці заходи спрямовані на забезпечення стабільності фінансового стану країни та вчасному реагуванні на можливі ризики, що виникають у зв'язку з діяльністю ключових суб'єктів господарювання.

Фіскальні ризики в Україні, зокрема, оцінюються за допомогою Переліку, до якого включено суб'єкти господарювання, що мають значні обсяги активів, запозичення під державні гарантії та зобов'язання за кредитами в іноземній валюті, та які є великими платниками податків.

Суб'єкти господарювання включаються до Переліку через наявність значних обсягів активів, запозичень під державні гарантії та зобов'язань за кредитами в іноземній валюті, а також через їхню велику фіскальну обтяженість.

Відсутність затверджених фінансових планів суб'єктів господарювання негативно впливає на якість оцінки фіскальних ризиків та можливого впливу на показники державного бюджету. Це може ускладнювати прогнозування та планування фінансових показників.

Згідно з Господарським кодексом України, суб'єкти управління об'єктами державної власності мають затверджувати фінансові плани підприємств на наступний плановий рік до певного терміну, щоб забезпечити ефективне управління та контроль над їхньою діяльністю.

Враховання цих критеріїв дозволяє урядові та фіскальним органам здійснювати більш точну оцінку ризиків і приймати відповідні заходи для

забезпечення фінансової стабільності та ефективного використання державних ресурсів.

Відсутність затверджених фінансових планів для суб'єктів господарювання державного сектору економіки на 2022 рік може створити серйозні фіскальні ризики для державного бюджету. Деякі ключові аспекти, пов'язані з цим:

Затвердження фінансових планів є важливим етапом у фінансовому управлінні підприємствами. Відсутність цих планів ускладнює не тільки управління, але і може мати великий вплив на фіскальне планування та доходи державного бюджету.

Зменшення відрахувань податкових та неподаткових платежів, частини чистого прибутку та дивідендів на державну частку може виникнути через відсутність затверджених фінансових планів, які допомагають планувати та раціоналізувати витрати та доходи підприємств.

Важливо, щоб уряд та фіскальні органи утримували контроль та проводили моніторинг діяльності цих суб'єктів господарювання для уникнення негативних наслідків для державного бюджету.

Затвердження фінансових планів є ключовим елементом планування та взаємодії між державним сектором та суб'єктами господарювання. Відсутність цього плану може порушити цей процес.

Урядові слід вжити заходів для прискорення процесу затвердження фінансових планів та ефективного управління фіскальними ризиками, щоб забезпечити стабільність фінансів та функціонування державного бюджету.

Надходження до державного бюджету в 2020 році: частка чистого прибутку та дивідендів від державних унітарних підприємств та господарських товариств із державною власністю в статутному капіталі складала 66,9 млрд гривень, що становило 1,6% ВВП. Відзначається, що річний план сплати цих платежів до державного бюджету був виконаний на 98%.

Плани на 2021 рік: згідно з Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», заплановано надходження від частини чистого прибутку та дивідендів у сумі 28,8 млрд гривень. Це значно менше порівняно з показниками попереднього року.

Виконання річного плану: наголошується на тому, що річний план сплати надходжень до державного бюджету у 2020 році був виконаний на 98%. Це може свідчити про ефективність управління та фінансову стійкість господарюючих суб'єктів.

Зазначені дані показують фінансовий внесок державних підприємств та господарських товариств із державною участю у доходи державного бюджету та здатність до виконання річних фінансових планів. Зменшення запланованих надходжень у 2021 році може відображати зміни в економічному середовищі чи фінансову політику.

Станом на 31.08.2021 року, до державного бюджету надійшло 25,8 млрд грн частини чистого прибутку та дивідендів, що становить 89,6% від планового показника на весь рік. Це може бути ознакою ефективного управління та стабільної фінансової діяльності суб'єктів господарювання.

Основний платник в 2021 році: АТ КБ "Приватбанк" був основним платником частини чистого прибутку та дивідендів у 2021 році, зі сплатою 19,4 млрд грн, що складає 67,5% від запланованого на 2021 рік показника.

Попередні роки та плани на 2022 рік: у 2019-2020 роках основним платником дивідендів був НАК "Нафтогаз України", що забезпечило важливий внесок у доходи державного бюджету.

На 2022 рік плануються надходження частини чистого прибутку та дивідендів у сумі 48,6 млрд грн, що є суттєвим збільшенням порівняно із прогнозними даними 2021 року.

Структура надходжень: існує значний внесок суб'єктів господарювання у доходи державного бюджету через сплату частини прибутку та дивідендів, що може бути важливим джерелом фінансування бюджетних потреб.

Ці дані вказують на важливий елемент фінансової стійкості та фіскального управління держави, а також на ключових учасників, які вносять значний внесок у бюджетні надходження.

При цьому, у 2022 році існують ризики невиконання зазначеного плану в сумі 15,0 млрд грн за рахунок можливого зменшення сплати відповідних платежів, зокрема такими суб'єктами господарювання:

- НАК «Нафтогаз України» у сумі 10,7 млрд грн, що пов'язано, зокрема із імплементацією Закону України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» (від 14.07.2021 № 1639-IX).

Так, визначення дивідендів, які має сплатити НАК «Нафтогаз України», джерелом погашення заборгованості суб'єктів ринку природного газу призведе до зменшення відповідних надходжень до загального фонду державного бюджету;

- АТ «Укрнафта» у сумі 2,9 млрд грн у зв'язку із оскарженням заборгованості по сплаті дивідендів в судах.

У Верховній Раді зареєстрований проєкт Закону України, який передбачає зміни в корпоративному управлінні державними компаніями, може суттєво вплинути на обсяги надходжень до державного бюджету від дивідендів на державну частку. Основні пункти законопроекту, які можуть викликати ризики, включають:

Зміни передбачають розширення повноважень наглядових рад у схваленні стратегічних та інвестиційних планів, річних фінансових планів та затвердженні розміру дивідендів. Це може вплинути на процеси управління та фінансове планування компаній.

Законопроект передбачає скасування положення щодо встановлення Урядом базового нормативу відрахування частки прибутку на виплату дивідендів. Це може вплинути на механізми визначення розміру та сплати дивідендів. Автори законопроекту вказують на можливий негативний вплив

на обсяги надходжень до державного бюджету від дивідендів. У 2019 та 2020 роках ці надходження становили велику частку доходів загального фонду.

Ці зміни можуть стати джерелом ризиків для фіскальної стабільності, і важливо буде уважно відстежувати прийняття та реалізацію законопроекту, а також розробити відповідні стратегії для управління можливими фінансовими наслідками.

Так, із зазначеними прогнозованими сумами втрат надходжень до державного бюджету від дивідендів у 2022-2024 роках може виникнути значний фіскальний тиск на бюджетну систему. Суттєві втрати можуть виникнути через скасування базового нормативу відрахування частки прибутку та інші зміни, передбачені законопроектом.

Брак компенсаційних заходів або нових джерел надходжень до бюджету може призвести до ускладнення фінансування бюджетних програм та ініціатив. У відсутності альтернативних механізмів компенсації бюджет може зазнати значних втрат.

Для зменшення фіскальних ризиків і забезпечення сталості бюджету важливо ретельно вивчити та обговорити законопроект, можливі наслідки його прийняття та визначити ефективні стратегії управління фінансовими ризиками.

Висновки до розділу 2

1. Об'єктом кваліфікаційної роботи є Державна фіскальна служба України. Систематичні зміни у законодавстві, пов'язані з публічними закупівлями, контролем за використанням публічних коштів та податковою політикою, свідчать про серйозні зусилля уряду України у сфері фінансової та бюджетної транспарентності, а також контролю за ефективністю використання державних коштів. Законодавчі нововведення, які стосуються публічних закупівель та відкритості використання публічних коштів,

відображають тенденцію до більш прозорої та відкритої системи управління фінансами, що є важливим для забезпечення високого рівня довіри громадськості та інвесторів.

2. Оцінка впливу агрегованих макроекономічних показників на зміну бюджетних показників проводиться за допомогою коефіцієнтів еластичності. Еластичність вказує на відносну зміну одного показника відносно зміни іншого. У вашому випадку, це відношення зміни бюджетних показників до зміни реального ВВП. Дані про реальний ВВП та бюджетні показники збираються протягом певного періоду. Вони можуть бути представлені у вигляді річних чи квартальних значень. наведено оцінки впливу зміни реального ВВП на окремі агреговані бюджетні показники.

3. Збільшення податкового боргу суб'єктів господарювання та зростання суми переplat податків, зборів та інших платежів в Україні може бути важливим показником фінансової стабільності чи проблем у фінансовому управлінні різних галузей економіки. Давайте розглянемо деякі можливі причини цих явищ:

Причини зростання податкового боргу:

- економічні труднощі: Зменшення обсягів виробництва чи послуг, скорочення ринків збуту, а також інші економічні труднощі можуть призвести до складнішої фінансової ситуації підприємств, що може впливати на їх здатність вчасно сплачувати податки;

- несприятливі економічні умови: Специфічні умови в певних секторах економіки, таких як вуглевидобувні підприємства, можуть бути обтяжливим фактором для фінансів підприємств.

4. Причини зростання суми переplat:

- зміни в податковому законодавстві: внесення змін у податкове законодавство може призвести до переplати, яка може бути скомпенсована пізніше або використана для погашення податкового боргу;

- ефективне управління: деякі компанії можуть ефективно управляти своїми фінансами та податковими зобов'язаннями, що призводить до переплати.

Дотримання податкових строків: якщо підприємства вчасно та правильно сплачують податки, це може призводити до накопичення переплат.

Необхідно подальше дослідження та аналіз для визначення конкретних причин зростання податкового боргу та переплат в конкретному контексті української економіки.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ФІСКАЛЬНИХ РИЗИКІВ В ПРОЦЕСІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТІВ

3.1. Удосконалення процедур податкового контролю та фіскального таргетування

За інформацією, наданою, станом на 01.01.2021 року, загальна сума зобов'язань суб'єктів господарювання, включених до переліку, за запозиченнями, залученими під державні гарантії, становила 79,2 млрд грн. Ця сума зросла на 16,9 млрд грн або на 27,2% порівняно із заборгованістю станом на 01.01.2020 року. Зростання такого роду зобов'язань може бути наслідком підписання нових договорів чи збільшення обсягів діючих фінансових Станом на 01.01.2021 найбільші суми зобов'язань за запозиченнями, отриманими під державні гарантії, мали такі суб'єкти господарювання:

АТ «ДПЗКУ» – 29,7 млрд грн.

ДП «НАЕК «Енергоатом» – 20,1 млрд грн.

НЕК «Укренерго» – 14,6 млрд грн.

У період з 2021 по 2024 роки ці суб'єкти господарювання, включені до Переліку, повинні здійснити платежі із погашення та обслуговування кредитів, отриманих під державні гарантії, в загальній сумі 58,9 млрд грн, розподілені на роки:

У 2021 році – 13,0 млрд грн.

У 2022 році – 16,1 млрд грн.

У 2023 році – 15,6 млрд грн.

У 2024 році – 14,2 млрд грн.

Значні суми виплат за гарантованими державою запозиченнями в цьому періоді мають здійснити, зокрема, АТ «ДПЗКУ» – 23,8 млрд грн, НЕК

«Укренерго» – 15,7 млрд грн, ДП «НАЕК «Енергоатом» – 8,7 млрд грн, ПрАТ «Укргідроенерго» – 4,8 млрд грн.

У період з 2021 по 2024 роки існують ризики невиконання суб'єктами господарювання своїх зобов'язань перед кредиторами за запозиченнями, залученими під державні гарантії. Деякі конкретні ситуації та можливі ризики наведено нижче:

1. Державна іпотечна установа (ДІУ): у I півріччі 2021 року державою були виконані зобов'язання перед ДІУ за облігаціями від 27.12.2013 у сумі 1,75 млрд гривень.

2. Докапіталізація ПрАТ «Укрфінжитло» та приєднання ДІУ: Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» визначає докапіталізацію ПрАТ «Укрфінжитло» за рахунок ОВДП на 20 млрд грн та приєднання ДІУ до ПрАТ «Укрфінжитло».

3. Гарантійні випадки для підприємств оборонного комплексу: в 2021 році передбачено видатки на сплату можливих гарантійних випадків за зобов'язаннями ДП «Житомирський бронетанковий завод» у сумі 0,2 млрд гривень.

4. Виникнення гарантійних випадків за зобов'язаннями ДП ДГП «Спецтехноекспорт» у сумі 0,3 млрд грн щорічно.

5. Гарантійні випадки для АТ «ДПЗКУ»: враховуючи збиткову діяльність АТ «ДПЗКУ», висока ймовірність настання гарантійних випадків за зобов'язаннями товариства у 2022 році – 6,3 млрд грн, у 2023 році – 6,0 млрд грн, у 2024 році – 5,7 млрд гривень.

Станом на 01.01.2021 року загальна сума зобов'язань суб'єктів господарювання, включених до Переліку, за запозиченнями в іноземних валютах становить 191,6 млрд гривень, що складає 91,2% загальної суми зобов'язань за запозиченнями цих суб'єктів господарювання.

Станом на 01.01.2021 року, згідно з наданими даними, зобов'язання за запозиченнями виключно в іноземних валютах мали кілька суб'єктів господарювання, а саме:

АТ "ДПЗКУ" - зобов'язання в іноземній валюті станом на 01.01.2021 складала 29,7 млрд гривень.

НЕК "Укренерго" - зобов'язання в іноземній валюті станом на 01.01.2021 складала 14,6 млрд гривень.

ДП "НВКГ "Зоря"-«Машпроект" - конкретна сума не вказана.

ДП "ВО Південний машинобудівний завод ім О. М. Макарова" (Південмаш) - конкретна сума не вказана.

ДП "МА «Бориспіль" - конкретна сума не вказана.

Дані свідчать про значну вразливість цих суб'єктів господарювання до ризиків, пов'язаних із коливанням курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют. Такий стан речей може впливати на обсяги надходжень до державного бюджету, оскільки коливання курсу може призвести до збитків при погашенні та обслуговуванні таких зобов'язань. Також важливо врахувати, що значна частка цих запозичень отримана під державні гарантії, що становить ризики для держави в разі настання гарантійних випадків, коли позичальники не можуть виконати свої зобов'язання через погіршення фінансового стану.

Згідно із Законом України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень», визначено, що у разі невиконання рішення суду щодо стягнення коштів, включаючи рішення про відкриття виконавчого провадження, протягом шести місяців, виконання цього рішення здійснюється за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень. Якщо центральний орган виконавчої влади, відповідальний за казначейське обслуговування бюджетних коштів, не перерахував кошти за рішенням суду щодо стягнення протягом трьох місяців, стягувачу надається компенсація в розмірі трьох відсотків річних від несплаченої суми, яка виплачується з коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання судових рішень.

Для виконання цих вимог, у державному бюджеті передбачена бюджетна програма з кодом КПКВК 3504040, під назвою "Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою." Ця програма розрахована на забезпечення виконання судових рішень, що стосуються державних підприємств та інших боржників.

Важливо враховувати, що ці заходи спрямовані на забезпечення ефективного виконання судових рішень і додержання правових механізмів, які гарантують і визнають виконання таких рішень за рахунок бюджетних коштів.

Дані про здійснені виплати за 2020 рік за бюджетною програмою КПКВК 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою» свідчать про виконання певної кількості судових рішень на суму близько 449,97 млн грн. Однак загальний обсяг коштів, необхідних для погашення заборгованості за судовими рішеннями, оцінюється більше ніж у 6 млрд гривень. Це свідчить про значну розрив між обсягом виділених коштів та фактичним обсягом заборгованості, що потребує погашення.

Вказана інформація вказує на великий обсяг невиконаних судових рішень та важливість вирішення цього питання з боку держави. Відповідна апропріація у бюджеті на 2021 рік в розмірі 100 млн грн може виявитися недостатньою для повного виконання всіх передбачених рішень суду.

Для ефективного вирішення цього питання можливе розширення фінансування або вдосконалення механізмів виконання судових рішень.

Зазначена інформація підтверджує серйозні проблеми із виконанням судових рішень державними підприємствами, що може призвести до зростання заборгованості та, відповідно, до збільшення фінансових обтяжень для державного бюджету.

Реалізація Плану заходів, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України, може стати кроком вирішення цієї проблеми. Проте, важливо враховувати, що успішність плану буде залежати від його ефективності та реальності реалізації конкретних заходів.

Враховуючи, що заборгованість продовжує зростати, можливо важливим є вжиття додаткових заходів для покращення системи виконання судових рішень та забезпечення фінансової стійкості державних підприємств.

Запропоновані заходи включають в себе системний підхід до управління проблемою невиконання судових рішень державними підприємствами. Давайте розглянемо кожний з них більш детально:

1. Проведення аудиту:

Мета: Оцінка ефективності використання коштів за бюджетною програмою та визначення обсягу заборгованості, що обліковується у Казначействі за судовими рішеннями, боржниками, за якими є державні підприємства.

Очікуваний результат: Детальна інформація про використання коштів та причини заборгованості.

2. Проведення аналізу та розроблення пропозицій:

Мета: Визначення причин утворення заборгованості державними підприємствами та розроблення ефективних механізмів запобігання цьому явищу.

Очікуваний результат: Система пропозицій щодо підвищення відповідальності підприємств та створення ефективних механізмів управління заборгованістю.

3. Розроблення законопроекту:

Мета: На основі результатів аудиту та аналізу розробити законопроект, який враховуватиме виявлені проблеми та пропозиції щодо поліпшення ситуації.

Очікуваний результат: Законопроект, який може включати нові правила, визначення відповідальності та механізми для управління заборгованістю.

Ці заходи визнають важливість діагностики, аналізу та прийняття конкретних заходів для вирішення проблеми заборгованості державних підприємств перед бюджетом та судовими органами.

3.2. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків

Специфічна ситуація на ринку електроенергії в Україні викликана впровадженням спеціальних обов'язків для певних суб'єктів господарювання, таких як ДП «НАЕК «Енергоатом» та ПрАТ «Укргідроенерго», в рамках Закону України "Про ринок електроенергії". Спеціальні обов'язки передбачають продаж електроенергії гарантованому покупцю за фіксованою ціною.

Недоліком цієї системи є відсутність права на отримання компенсації економічно обґрунтованих витрат для вказаних суб'єктів господарювання, що може викликати проблеми з фінансовою стійкістю та ліквідністю цих підприємств. Заборгованість та дефіцит обігових коштів є наслідками цього недоліку.

Спеціальні обов'язки можуть бути важким бременем для виробників електроенергії, а особливо для тих, кого зобов'язують продавати електроенергію за фіксованою ціною. Заборгованість може виникати внаслідок невідповідності цін реальним витратам на виробництво електроенергії або інших факторів, що впливають на фінансовий стан підприємств.

Для вирішення цих проблем може бути корисним перегляд системи спеціальних обов'язків та впровадження механізмів, які забезпечують компенсацію реальних витрат для виробників електроенергії.

Зазначена невизначеність у формуванні цін та тарифів, введення спеціальних обов'язків та зменшення попиту та споживання енергоресурсів через карантинні обмеження та економічні труднощі може дійсно мати

негативний вплив на суб'єкти господарювання в сфері паливно-енергетичного комплексу.

Призначення спеціальних обов'язків та невизначеність у ціновій політиці може призвести до фінансових труднощів для енергетичних компаній, особливо тих, які покладаються з виконанням спеціальних обов'язків або продають енергію за регульованими тарифами. Зниження платоспроможності споживачів та інші економічні чинники можуть призвести до зменшення споживчого попиту, що, в свою чергу, може вплинути на обсяги виробництва та доходи підприємств.

Для розв'язання цих проблем може знадобитися додаткова підтримка з боку держави. Важливо розглядати можливість регулярного оновлення тарифів, якщо це необхідно, і забезпечення стабільності енергетичного ринку. Також може бути корисно провести соціальні заходи для збереження платоспроможності населення та підтримки економіки у періоди кризи.

Невизначеність у цих питаннях та можливі труднощі в секторі паливно-енергетичного комплексу можуть потребувати уваги та координованих заходів з боку уряду для забезпечення стабільності енергетичного ринку та запобігання негативним наслідкам для фінансової системи.

Ряд законів України та законопроектів вказують на додаткові фінансові витрати державного бюджету України для вирішення проблем у сферах енергетики та природного газу. Давайте розглянемо кожен з них:

1. Закон України «Про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії» (від 17.06.2020 № 719-IX):

Мета: Регулювання питання погашення заборгованості на ринку електроенергії станом на 01.07.2019 за рахунок державного бюджету.

Фінансування: Для реалізації цього закону в 2021 році потрібні додаткові кошти у сумі 39,5 млрд грн, які не передбачено Державним бюджетом України на 2021 рік.

2. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» (від 21.07.2020 № 810-IX):

Мета: Забезпечення фінансової підтримки ДП «Гарантований покупець» з Державного бюджету України у розмірі не менше 20% прогнозованої виробітки електричної енергії з альтернативних джерел.

Фінансування: Інформації про конкретні видатки та фінансове забезпечення не вказано, проте вказується на необхідність фінансової підтримки.

3. Закон України «Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу» від 14.07.2021 № 1639-IX:

Мета: Вирішення проблем боргів теплопостачальних підприємств та інших учасників ринку природного газу за природний газ.

Фінансування: Реалізація цього закону потребує додаткових витрат державного бюджету, і для його впровадження може знадобитися внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік».

Здійснення таких законодавчих заходів може вимагати державних витрат на підтримку ринків енергоресурсів та забезпечення стабільності відповідних галузей. Однак важливо враховувати, що витрати державного бюджету повинні бути обґрунтовані та спрямовані на досягнення позитивних соціально-економічних результатів.

Розглянемо ключові проблеми реалізації законів:

1. Реалізація Закону № 1639-IX:

Проблема: Зазначається, що реалізація цього закону може не вирішити основні причини несплати платежів і може погіршити платіжну дисципліну в майбутньому.

Рекомендація: Вказується на необхідність усунення основних причин несплати платежів, а також на можливі негативні фіскальні наслідки компенсації боргів з бюджету.

2. Ринкове ціноутворення та тарифи:

Проблема: Відзначається, що проблеми в енергетичному секторі та житлово-комунальних послугах повинні вирішуватися шляхом ринкового ціноутворення, а також встановлення адекватних тарифів.

Рекомендації: Вказано на необхідність ринкового ціноутворення на природний газ, встановлення тарифів, що відображають повну вартість газу та інших витрат, і розроблення ефективних механізмів стягнення платежів.

Соціальний захист:

Проблема: Виділяється роль соціального захисту через механізм надання субсидій як інструмента захисту малозабезпечених та вразливих господарств від високих тарифів.

Рекомендації: Вказано, що соціальний захист повинен здійснюватися шляхом надання субсидій, особливо при перегляді тарифів на житлово-комунальні послуги.

Ваш підхід враховує потребу в системному підході та розвинених механізмах, які б забезпечували справедливий та ефективний розподіл фінансових ресурсів.

У 2020 році Державний бюджет України надав кошти НАК "Нафтогаз України" в сумі 32,2 млрд грн. Це було здійснено як компенсація за виконання НАК "Нафтогаз України" спеціальних обов'язків на ринку природного газу, що відповідає Закону України "Про ринок природного газу". Цей закон може містити положення, що передбачають виконання певних обов'язків або здійснення певних заходів НАК "Нафтогаз України" на ринку газу за рахунок коштів з Державного бюджету.

Це може бути частиною стратегії держави для забезпечення стабільності та ефективності ринку природного газу, а також для підтримки ключового гравця в енергетичній галузі – НАК "Нафтогаз України".

3.3. Планування фіскальних ризиків та визначення їх впливу на бюджет

Зазначений розділ містить інформацію про оцінку діяльності НАК "Нафтогаз України" – шляхом моделювання за двома сценаріями: базовим та песимістичним. Мета моделювання полягає в оцінці можливого впливу діяльності цих компаній на фінансові показники державного бюджету у середньостроковій перспективі, зокрема протягом наступних трьох років.

Здійснення моделювання за різними сценаріями дозволяє оцінити вплив окремих чинників, таких як зміни ВВП, валютного курсу, індексу споживчих цін, індексу цін виробників, на фінансові результати компаній та, відповідно, на державний бюджет.

Ключовими етапами аналізу є:

- визначення факторів впливу: аналіз впливу різних факторів (ВВП, валютний курс, індекси цін) на діяльність компаній;
- моделювання сценаріїв: розробка базового та песимістичного сценаріїв з використанням визначених факторів;
- оцінка фінансових результатів: моделювання фінансових показників компаній за обраними сценаріями;
- визначення ризиків для бюджету: аналіз можливого впливу діяльності компаній на державний бюджет.

Результати аналізу нададуть інформацію для прийняття ефективних управлінських рішень та врахування ризиків у фінансовому плануванні.

Моделювання базується на прогнозах менеджменту державних компаній, враховуючи основні макроекономічні показники та нормативи відрахувань до державного бюджету. Оцінка ризиків використовується для аналізу можливого впливу різних сценаріїв на фінансові результати державних компаній та може допомогти управлінню уникнути негативних наслідків.

З наданої інформації видно, що моделювання діяльності НАК "Нафтогаз України" (НАК) ґрунтується на прогнозах компанії на період з 2021 по 2024 роки. Однак слід врахувати, що фінансовий план на 2021 рік, який був частиною наданої інформації, втратив актуальність і потребує перегляду через зміни на ринку природного газу та перегляд корпоративної стратегії компанії.

Також важливо відзначити, що на момент надання інформації не досягнуто узгодженої позиції в компанії щодо перегляду корпоративної стратегії та фінансового плану на 2021 рік. Компанія повідомила про початок роботи з перегляду стратегії та результатів діяльності після змін у керівництві.

Уточнення інформації та оновлення фінансового плану компанії на 2021 рік передбачається після узгодження позицій та завершення процесу перегляду стратегії та операційної моделі компанії.

Це вказує на те, що дані для моделювання можуть бути не єдиною версією, і вони будуть оновлені та уточнені після завершення внутрішнього процесу корпоративної переоцінки та стратегічного планування (табл. 3.1).

В обох сценаріях прогноз щодо обсягів, цін закупівлі та реалізації продукції, враховано відповідно до очікувань Компанії на період з 2021 по 2024 роки. Зокрема, доходи від транзиту визначаються відповідно до 5-річного контракту з Газпромом. Також видатки прогнозуються відповідно до контракту з оператором транспортної системи (ОТС). Це свідчить про те, що усі фінансові прогнози Компанії базуються на певних угодах та контрактах, зокрема, контракті з Газпромом та оператором транспортної системи, і є внутрішнім планом, розробленим для внутрішнього використання Компанією. Проте, важливо врахувати, що прогнози та плани можуть бути піддані змінам в залежності від ряду факторів, таких як зміни на ринку енергетики, політичні рішення, зміни в законодавстві та інші непередбачені обставини.

Згідно з інформацією Компанії та її очікувань, у 2021 році передбачається зниження обсягів реалізації природного газу порівняно із 2020 роком, а саме з 17,6 до 15,2 млрд кубічних метрів (на 2,4 млрд кубічних метрів

або на 13,7%). Обсяги реалізації природного газу впродовж 2022-2024 років очікуються на рівні близько 15,5 млрд кубічних метрів.

Таблиця 3.1

Основні припущення для базового та песимістичного сценаріїв

<i>Базовий</i>	<i>Песимістичний</i>
<p>Зростання операційних витрат Компанії враховано на рівні зростання індексів споживчих цін та цін виробників, згідно з прогнозом, який був схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 року № 586. Це означає, що планується враховувати очікуване зростання витрат, що пов'язане зі змінами цін на споживчому та виробничому ринках.</p> <p>Такий підхід дозволяє Компанії урахувати вплив інфляції та зростання цін на витрати, що є типовим при плануванні бюджету та прогнозуванні фінансових результатів.</p>	<p>Очікування щодо зростання споживчих цін та цін виробників враховано відповідно до альтернативного сценарію розвитку прогнозу, який був схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 року № 586. Це означає, що при розрахунках і прогнозуванні витрат Компанія враховує варіант розвитку ситуації, який передбачає альтернативний хід інфляційних та цінових процесів.</p> <p>Такий підхід дозволяє Компанії оцінити можливі наслідки та ризики, пов'язані зі змінами в цінових індексах, і підготуватися до можливих варіантів розвитку ринкових умов.</p>
<p>Так, очікування щодо зміни валютного курсу враховано відповідно до прогнозу, який був схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 року № 586.</p>	<p>Так, отримано інформацію щодо врахування припущення щодо зміни валютного курсу на рівні +5% щороку порівняно із базовим сценарієм. Це врахування є частиною моделювання для прогнозу можливого впливу на діяльність компаній в умовах зміни валютного курсу</p>
<p>Враховано очікування щодо отримання Компанією доходів від участі в капіталі підприємств Групи "Нафтогаз" в 2021–2024 роках на рівні показників фінансового плану НАК "Нафтогаз України" на 2021 рік. Це врахування дозволяє урахувати можливий внесок Компанії від участі в капіталі підприємств Групи "Нафтогаз" у фінансових результатах в зазначений період.</p>	<p>Враховано припущення, що Компанія не отримає доходів від участі в капіталі підприємств Групи "Нафтогаз" в період з 2021 по 2024 роки. Це припущення враховано у моделюванні діяльності Компанії та впливає на прогнозовані фінансові результати у вказаному періоді.</p>

Джерело: власні розрахунки

Діаграма вказує, що за базовим сценарієм відображається прибуткова діяльність НАК "Нафтогаз України" у період з 2021 по 2024 роки. З іншого боку, за песимістичним сценарієм передбачається збиткова діяльність компанії.

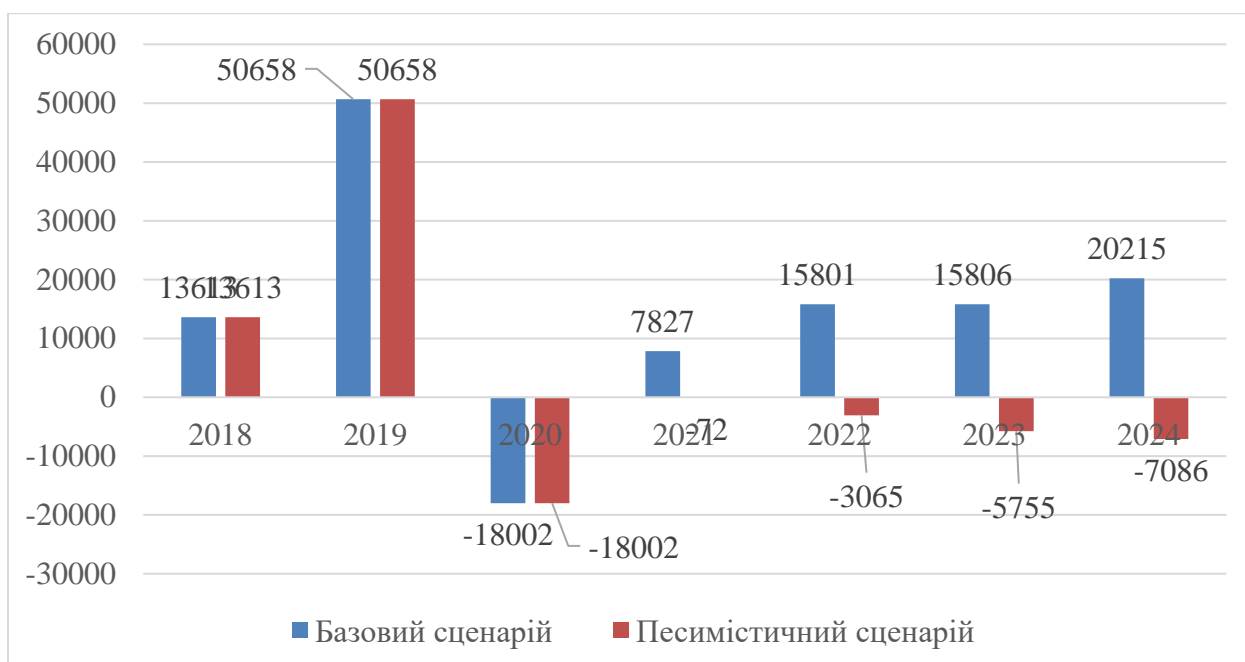

Рис.3.1 - Чистий прибуток (збиток) НАК «Нафтогаз України» (млн грн.)

Джерело: власна розробка

Зазначене значення коефіцієнта заборгованості НАК "Нафтогаз України" на рівні 20–25% протягом 2018–2020 років свідчить про сталу залежність Компанії від позикового капіталу (рис. 3.2).

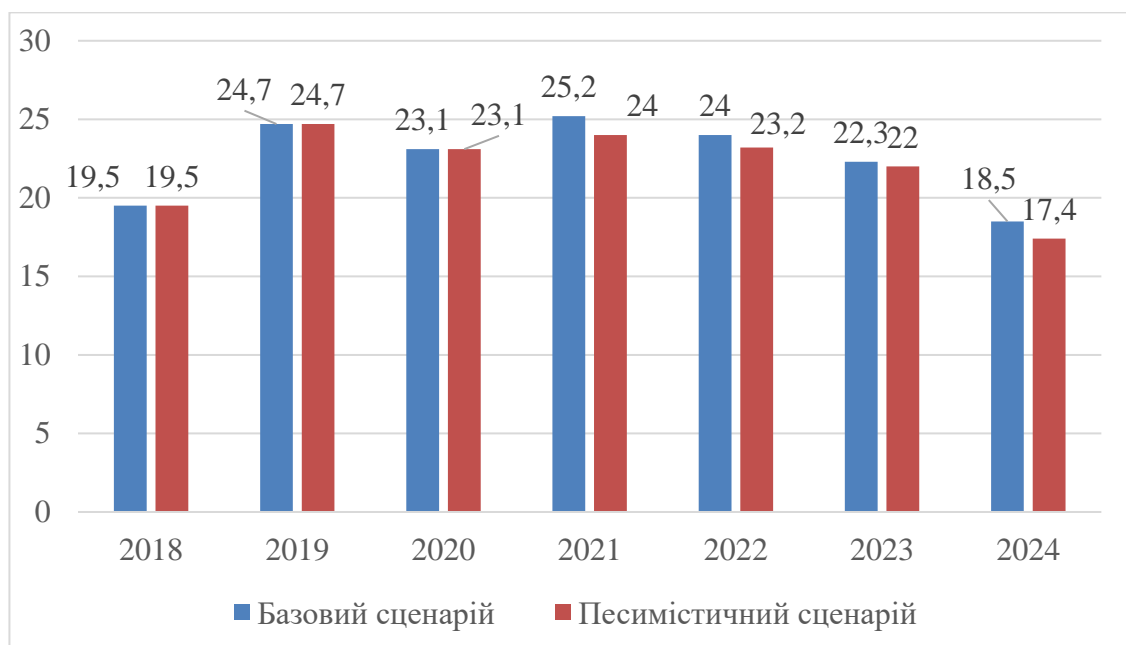

Рис.3.2 - Коефіцієнт заборгованості НАК «Нафтогаз України», %

Джерело: власна розробка

Водночас, за обома сценаріями прогнозу на 2021–2024 роки передбачається, що значення цього показника залишиться на такому самому рівні. Це може свідчити про те, що НАК "Нафтогаз України" продовжує утримувати сталу залежність від зовнішніх джерел фінансування та використовує позиковий капітал для забезпечення своєї діяльності.

Зазначене високе значення показника поточної ліквідності у 2021–2024 роках за обома сценаріями (базовим та песимістичним) свідчить про те, що НАК "Нафтогаз України" має достатньо обігових коштів для виконання поточних зобов'язань і може погасити короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Це може вказувати на те, що компанія має стабільну фінансову позицію, яка дозволяє їй впоратися з поточними фінансовими зобов'язаннями.

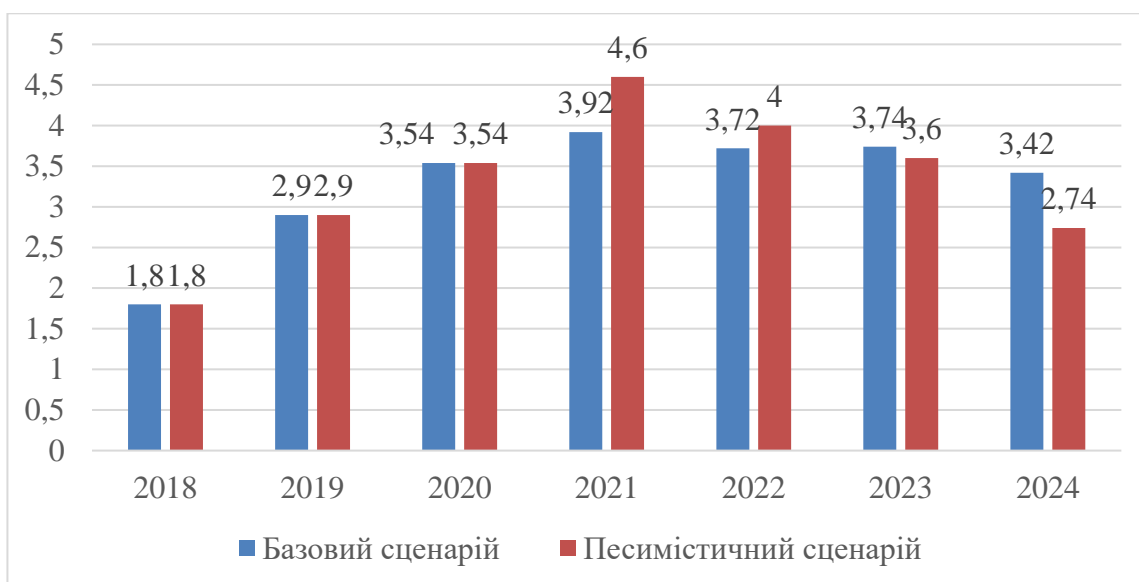

Рис.3.3 - Коефіцієнт поточної ліквідності НАК «Нафтогаз України»

Джерело: власна розробка

У той же час, враховуючи песимістичний сценарій, який передбачає збиткову діяльність компанії у 2021–2024 роках, може виникнути проблема зі сплатою до державного бюджету відповідних податків та платежів. Збиткова діяльність може обмежити можливість компанії генерувати прибуток, який служив би джерелом оподаткування та забезпечував сплату податків.

Інформація про плани Компанії здійснювати закупівлю імпортного газу за цінами, які значно нижчі від цін на європейському ринку, може вплинути на фінансові результати НАК "Нафтогаз України". Оптимізація витрат та мінімізація ризиків у таких умовах може вимагати узгоджених стратегій та дій з боку компанії.

Також, важливо врахувати, що моделювання фінансових результатів було проведено без урахування наслідків реалізації Закону України "Про заходи, спрямовані на подолання кризових явищ та забезпечення фінансової стабільності на ринку природного газу" від 14.07.2021 № 1639-IX. Цей закон може внести зміни в умови та регулювання газового ринку, що, в свою чергу, може вплинути на фінансову діяльність та стратегії компанії. Потрібно враховувати, що реальні наслідки можуть відрізнятися від модельованих, особливо в контексті таких динамічних умов.

Наведена інформація про очікувані показники діяльності НАК «Нафтогаз України» у 2021 – 2024 роках є розрахунковою, не враховує усіх можливих доходів та витрат Компанії, відображає можливий тренд фінансових прогнозів за умов реалізації різних сценаріїв та може відхилитись від фактичної ситуації внаслідок впливу не врахованих у сценаріях подій та не може розглядатись як гарантія настання таких подій у майбутньому.

Висновки до розділу 3

1. Удосконалено процедури податкового контролю та фіскального таргетування. У період з 2021 по 2024 роки існують ризики невиконання суб'єктами господарювання своїх зобов'язань перед кредиторами за запозиченнями, залученими під державні гарантії. Дані свідчать про значну вразливість цих суб'єктів господарювання до ризиків, пов'язаних із коливанням курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют. Такий стан речей може впливати на обсяги надходжень до державного бюджету, оскільки коливання курсу може призвести до збитків при

погашенні та обслуговуванні таких зобов'язань. Також важливо врахувати, що значна частка цих запозичень отримана під державні гарантії, що становить ризики для держави в разі настання гарантійних випадків, коли позичальники не можуть виконати свої зобов'язання через погіршення фінансового стану.

2. В Україні існують серйозні проблеми із виконанням судових рішень державними підприємствами, що може призвести до зростання заборгованості та, відповідно, до збільшення фінансових обтяжень для державного бюджету. Реалізація Плану заходів, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України, може стати кроком вирішення цієї проблеми. Проте, важливо врахувати, що успішність плану буде залежати від його ефективності та реальності реалізації конкретних заходів. Враховуючи, що заборгованість продовжує зростати важливим є вжиття додаткових заходів для покращення системи виконання судових рішень та забезпечення фінансової стійкості державних підприємств. Запропоновані заходи включають в себе системний підхід до управління проблемою невиконання судових рішень державними підприємствами: проведення аудиту, проведення аналізу та розроблення пропозицій, розроблення законопроекту, який враховуватиме виявлені проблеми та пропозиції.

3. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків розглянуто на прикладі ринку електроенергії. Призначення спеціальних обов'язків та невизначеність у ціновій політиці може призвести до фінансових труднощів для енергетичних компаній, особливо тих, які покладаються з виконанням спеціальних обов'язків або продають енергію за регульованими тарифами. Зниження платоспроможності споживачів та інші економічні чинники можуть призвести до зменшення споживчого попиту, що, в свою чергу, може вплинути на обсяги виробництва та доходи підприємств. Для розв'язання цих проблем може знадобитися додаткова підтримка з боку держави. Важливо розглядати можливість регулярного оновлення тарифів, якщо це необхідно, і забезпечення стабільності енергетичного ринку. Також може бути корисно

провести соціальні заходи для збереження платоспроможності населення та підтримки економіки у періоди кризи.

4. Надано оцінку діяльності НАК "Нафтогаз України" – шляхом моделювання за двома сценаріями: базовим та песимістичним. Мета моделювання полягає в оцінці можливого впливу діяльності цих компаній на фінансові показники державного бюджету у середньостроковій перспективі, зокрема протягом наступних трьох років. За базовим сценарієм відображається прибуткова діяльність НАК "Нафтогаз України" у період з 2021 по 2024 роки. З іншого боку, за песимістичним сценарієм передбачається збиткова діяльність компанії.

5. Значення коефіцієнта заборгованості НАК "Нафтогаз України" на рівні 20–25% протягом 2018–2020 років свідчить про сталу залежність Компанії від позикового капіталу. Водночас, за обома сценаріями прогнозу на 2021–2024 роки передбачається, що значення цього показника залишиться на такому самому рівні. Це може свідчити про те, що НАК "Нафтогаз України" продовжує утримувати сталу залежність від зовнішніх джерел фінансування та використовує позиковий капітал для забезпечення своєї діяльності.

6. Високе значення показника поточної ліквідності у 2021–2024 роках за обома сценаріями (базовим та песимістичним) свідчить про те, що НАК "Нафтогаз України" має достатньо обігових коштів для виконання поточних зобов'язань і може погасити короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Це може вказувати на те, що компанія має стабільну фінансову позицію, яка дозволяє їй впоратися з поточними фінансовими зобов'язаннями.

Наведена інформація про очікувані показники діяльності НАК «Нафтогаз України» у 2021 – 2024 роках є розрахунковою, не враховує усіх можливих доходів та витрат Компанії, відображає можливий тренд фінансових прогнозів за умов реалізації різних сценаріїв та може відхилитись від фактичної ситуації внаслідок впливу не врахованих у сценаріях подій та не може розглядатись як гарантія настання таких подій у майбутньому.

ВИСНОВКИ

1. Стан державного бюджету впливає на макроекономічну стабільність, а ризики, пов'язані з фінансами держави, мають значний вплив на економічну ситуацію. Державний борг та державні гарантії є ключовими складовими фінансової структури країни. Збільшення державного боргу може створити фінансовий тиск на бюджет через зростання обслуговування боргу, зменшення фінансової стійкості та обмеження можливості залучення кредитів за вигідними умовами. Діяльність суб'єктів господарювання у державному секторі, як правило, також впливає на фінансові ризики. Наприклад, недостатність фінансових ресурсів, неефективне управління або корупція можуть призвести до втрат та збитків, що можуть вплинути на державний бюджет. Крім того, ситуації військових конфліктів або надзвичайних обставин також створюють значні фінансові ризики для держави. Витрати на воєнні дії, відшкодування матеріальних та економічних збитків можуть серйозно вплинути на бюджет та фінансову стійкість країни. Тому управління фінансовими ризиками та раціональне управління державним бюджетом є критично важливими для забезпечення макроекономічної стабільності.

2. Описані методи допомагають у розумінні та аналізі ризиків, пов'язаних з фінансовою стійкістю та ефективністю державних фінансів. Наприклад, системно-структурний аналіз дозволяє розглядати пріоритети у забезпеченні економічної безпеки національної економіки, враховуючи різні фактори та елементи системи. Концептуальні підходи, які використовуються деякими авторами, допомагають у визначенні сутності ризиків у системі державних фінансів. Методи групування та табличний аналіз дозволяють систематизувати та класифікувати ризики, роблячи їхні види та елементи більш зрозумілими для аналізу. Отже, вказані методи та підходи сприяють не лише розумінню, але й аналізу ризиків у системі державних фінансів, що є важливим для розробки ефективних стратегій управління цими ризиками та забезпечення фінансової стабільності.

3. Структурно-функціональний метод дозволяє розкрити механізм управління ризиками в системі державних фінансів. Це допомагає ідентифікувати ризики, їх взаємозв'язок та вплив на ключові показники системи. Отримана інформація про слабкі сторони системи може бути використана для розробки рекомендацій з мінімізації цих ризиків. Метод порівняння, зокрема застосований для порівняння основних показників системи державних фінансів України з іншими країнами, дозволяє отримати корисні висновки. Виходячи із порівняльного аналізу, ви можете зрозуміти, які практики та стратегії використовують інші країни для запобігання негативному впливу факторів на фінансову систему та застосовувати ці уроки у власних рекомендаціях для України. Обидва методи використані вами допоможуть у створенні ретельних та обґрунтованих рекомендацій з управління ризиками в системі державних фінансів України.

4. Аналіз динаміки за останні роки дозволяє вам зрозуміти, як система державних фінансів функціонувала в минулому. Це важливо для виявлення та розуміння недоліків, які можуть стати потенційними ризиками для майбутнього. Розуміння цих недоліків і ризиків дозволить нам розробити рекомендації щодо можливих заходів управління державними фінансами. Ви можете врахувати минулі проблеми для того, щоб уникнути їх у майбутньому та запропонувати стратегії, які покращать стабільність та ефективність фінансової системи держави.

5. Об'єктом кваліфікаційної роботи є Державна фіскальна служба України. Систематичні зміни у законодавстві, пов'язані з публічними закупівлями, контролем за використанням публічних коштів та податковою політикою, свідчать про серйозні зусилля уряду України у сфері фінансової та бюджетної транспарентності, а також контролю за ефективністю використання державних коштів. Законодавчі нововведення, які стосуються публічних закупівель та відкритості використання публічних коштів, відображають тенденцію до більш прозорої та відкритої системи управління

фінансами, що є важливим для забезпечення високого рівня довіри громадськості та інвесторів.

6. Оцінка впливу агрегованих макроекономічних показників на зміну бюджетних показників проводиться за допомогою коефіцієнтів еластичності. Еластичність вказує на відносну зміну одного показника відносно зміни іншого. У вашому випадку, це відношення зміни бюджетних показників до зміни реального ВВП. Дані про реальний ВВП та бюджетні показники збираються протягом певного періоду. Вони можуть бути представлені у вигляді річних чи квартальних значень. наведено оцінки впливу зміни реального ВВП на окремі агреговані бюджетні показники.

7. Збільшення податкового боргу суб'єктів господарювання та зростання суми переplat податків, зборів та інших платежів в Україні може бути важливим показником фінансової стабільності чи проблем у фінансовому управлінні різних галузей економіки. Давайте розглянемо деякі можливі причини цих явищ:

Причини зростання податкового боргу:

- економічні труднощі: Зменшення обсягів виробництва чи послуг, скорочення ринків збуту, а також інші економічні труднощі можуть призвести до складнішої фінансової ситуації підприємств, що може впливати на їх здатність вчасно сплачувати податки;

- несприятливі економічні умови: Специфічні умови в певних секторах економіки, таких як вуглевидобувні підприємства, можуть бути обтяжливим фактором для фінансів підприємств.

8. Причини зростання суми переplat:

- зміни в податковому законодавстві: внесення змін у податкове законодавство може призвести до переplати, яка може бути скомпенсована пізніше або використана для погашення податкового боргу;

- ефективне управління: деякі компанії можуть ефективно управляти своїми фінансами та податковими зобов'язаннями, що призводить до переplати.

Дотримання податкових строків: якщо підприємства вчасно та правильно сплачують податки, це може призводити до накопичення переplat.

9. Удосконалено процедури податкового контролю та фіскального таргетування. У період з 2021 по 2024 роки існують ризики невиконання суб'єктами господарювання своїх зобов'язань перед кредиторами за запозиченнями, залученими під державні гарантії. Дані свідчать про значну вразливість цих суб'єктів господарювання до ризиків, пов'язаних із коливанням курсу національної валюти по відношенню до іноземних валют. Такий стан речей може впливати на обсяги надходжень до державного бюджету, оскільки коливання курсу може призвести до збитків при погашенні та обслуговуванні таких зобов'язань. Також важливо врахувати, що значна частка цих запозичень отримана під державні гарантії, що становить ризики для держави в разі настання гарантійних випадків, коли позичальники не можуть виконати свої зобов'язання через погіршення фінансового стану.

10. В Україні існують серйозні проблеми із виконанням судових рішень державними підприємствами, що може призвести до зростання заборгованості та, відповідно, до збільшення фінансових обтяжень для державного бюджету. Реалізація Плану заходів, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України, може стати кроком вирішення цієї проблеми. Проте, важливо враховувати, що успішність плану буде залежати від його ефективності та реальності реалізації конкретних заходів. Враховуючи, що заборгованість продовжує зростати важливим є вжиття додаткових заходів для покращення системи виконання судових рішень та забезпечення фінансової стійкості державних підприємств. Запропоновані заходи включають в себе системний підхід до управління проблемою невиконання судових рішень державними підприємствами: проведення аудиту, проведення аналізу та розроблення пропозицій, розроблення законопроекту, який враховуватиме виявлені проблеми та пропозиції.

11. Галузеві механізми зниження фіскальних ризиків розглянуто на прикладі ринку електроенергії. Призначення спеціальних обов'язків та невизначеність у ціновій політиці може призвести до фінансових труднощів для енергетичних компаній, особливо тих, які покладаються з виконанням спеціальних обов'язків або продають енергію за регульованими тарифами. Зниження платоспроможності споживачів та інші економічні чинники можуть призвести до зменшення споживчого попиту, що, в свою чергу, може вплинути на обсяги виробництва та доходи підприємств. Для розв'язання цих проблем може знадобитися додаткова підтримка з боку держави. Важливо розглядати можливість регулярного оновлення тарифів, якщо це необхідно, і забезпечення стабільності енергетичного ринку. Також може бути корисно провести соціальні заходи для збереження платоспроможності населення та підтримки економіки у періоди кризи.

12. Надано оцінку діяльності НАК "Нафтогаз України" – шляхом моделювання за двома сценаріями: базовим та песимістичним. Мета моделювання полягає в оцінці можливого впливу діяльності цих компаній на фінансові показники державного бюджету у середньостроковій перспективі, зокрема протягом наступних трьох років. За базовим сценарієм відображається прибуткова діяльність НАК "Нафтогаз України" у період з 2021 по 2024 роки. З іншого боку, за песимістичним сценарієм передбачається збиткова діяльність компанії.

13. Значення коефіцієнта заборгованості НАК "Нафтогаз України" на рівні 20–25% протягом 2018–2020 років свідчить про сталу залежність Компанії від позикового капіталу. Водночас, за обома сценаріями прогнозу на 2021–2024 роки передбачається, що значення цього показника залишиться на такому самому рівні. Це може свідчити про те, що НАК "Нафтогаз України" продовжує утримувати сталу залежність від зовнішніх джерел фінансування та використовує позиковий капітал для забезпечення своєї діяльності.

14. Високе значення показника поточної ліквідності у 2021–2024 роках за обома сценаріями (базовим та песимістичним) свідчить про те, що НАК

"Нафтогаз України" має достатньо обігових коштів для виконання поточних зобов'язань і може погасити короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Це може вказувати на те, що компанія має стабільну фінансову позицію, яка дозволяє їй впоратися з поточними фінансовими зобов'язаннями.

15. Наведена інформація про очікувані показники діяльності НАК «Нафтогаз України» у 2021 – 2024 роках є розрахунковою, не враховує усіх можливих доходів та витрат Компанії, відображає можливий тренд фінансових прогнозів за умов реалізації різних сценаріїв та може відхилитись від фактичної ситуації внаслідок впливу не врахованих у сценаріях подій та не може розглядатись як гарантія настання таких подій у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз господарської діяльності: навч. посібник / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. К.: Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
2. Андрущенко Г. С. Удосконалення правового статусу, завдань державної аудиторської служби України: необхідність чи політична доцільність. *Наше право*. 2019. № 4. С. 143-151.
3. Борець Л. В., Руда В. О. Сучасний стан та перспективи правового регулювання цифрової трансформації діяльності Державної аудиторської служби України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 160-172.
4. Брадул О. М. Класифікація та принципи побудови системи державного фінансового аудиту в Україні. *Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка*. 2019. Вип. 3. С. 56-61.
5. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>
6. Бюджетний кодекс України: с України; Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text>
7. Височан О. О., Литвиненко Н. О. Аудит ефективності як засіб підтвердження результативності, економності та продуктивності використання бюджетних коштів у державному секторі економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 25(1). С. 44-48.
8. Воронченко О. В., Жешко С. М. Особливий податок на цінні папери в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2013. № 2. С. 34-41.
9. Гарагонич О. В. Ухилення від сплати податків з використанням цінних паперів: проблеми правозастосовної практики. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. Число 1. С. 142-149.
10. Головач Т. А. Про питання надання аудиторських послуг із

зовнішньої оцінки корупційних ризиків у діяльності підприємств і акціонерних товариств державної форми власності: підготовка та планування. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 6. С. 14-18.

11. Грицишен Д. О., Свірко С. В., Яремчук І. М. Попередній аудит як запорука ефективного управління публічними коштами та іншим майном, що перебуває у державній власності. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 2. С. 42-55.

12. Грищенко Т., Івахненко І. Податкове стимулювання пропозиції цінних паперів на фондовому ринку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2013. Вип. 8. С. 32-35.

13. Гуменний А. А. Ефективність механізму реалізації податкового потенціалу ринку цінних паперів та напрями її підвищення. *Бізнес Інформ*. 2015. № 10. С. 359-366.

14. Державний бюджет. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/state-budget>

15. Державні аудитори підготували революційні законопроекти на припинення корупційних схем. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 12. С.38-39.

16. Дмитренко В. І. Імплементация міжнародного досвіду державного аудиту для забезпечення економічної безпеки України. *Агросвіт*. 2020. № 10. С. 65-70.

17. Духновська Л., Редзюк Т. Податковий облік цінних паперів і деривативів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 6. С. 40-46.

18. Зdirко Н. Г. Стандартизація державного аудиту публічних закупівель в Україні через запровадження аудиту відповідності. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 4. С. 156-174.

19. Зdirко Н. Г., Остапчук С. М. Критерій ефективності в аналізі та державному аудиті публічних закупівель. *Облік і фінанси*. 2020. № 1. С. 146-157.

20. Зюман С., Яковлєва Т. Методичні підходи проведення внутрішнього аудиту в державному секторі. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Військові та технічні науки.* 2021. № 4. С. 36-51.

21. Кальченко В. В. Аналіз існуючої методики проведення аудиту безпеки комп'ютерних систем в державних органах. *Системи управління, навігації та зв'язку.* 2019. Вип. 3. С. 110-114.

22. Косова Т. Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О., Гречина І.В., Деєва Н.Е. Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник (за заг. ред проф. Т.Д. Косової). К.: Центр учбової літератури, 2012. 528с.

23. Крестьяннікова О. О., Перепетайло Ю. В. Особливості реалізації стимулюючої функції податків на прикладі оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Право і суспільство.* 2011. № 1. С. 171-176.

24. Лейфура М. В. Вплив тіньової економіки на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємництва. *Інноваційна економіка.* 2014. № 4. С. 86-93.

25. Лейфура М. В. Система оподаткування як фактор тінізації підприємницької діяльності в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки.* 2014. Вип. 7(5). С. 40-44.

26. Музиченко О. В. Інструменти податкового стимулювання малого підприємництва в податкових системах постсоціалістичних країн Європейського Союзу. *Агросвіт.* 2015. № 20. С. 57-65.

27. НП(С)БО 16 «Витрати» : Положення Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 21.03.2022).

28. Піскунова О. В. Податкова реформа та стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка.* 2012. Вип. 19. С. 444-448.

29. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-

VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

30. ПОЛОЖЕННЯ про Експертну раду з питань підготовки узагальнюючих податкових консультацій при Міністерстві фінансів України (наказ Міністерства фінансів України 20.11.2017 № 948). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0948201-17/print>

31. ПОРЯДОК надання узагальнюючих податкових консультацій (наказ Міністерства фінансів України 27.09.2017 № 811). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1266-17?lang=ru>

32. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 28.03.2022).

33. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

34. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

35. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20?fbclid=IwAR0iRCTYf9MmnhOAFq_sUP4FFo52lgTu0RIBlnGDay8-0VbhKi4koTRbMG0#Text

36. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>

37. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо зменшення навантаження на бізнес в умовах воєнного стану (законопроект від 13.05.2022 р. № 7374). URL:

<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Car/39601>

38. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 01.04.2022 №2173-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2173-20#Text>

39. Про внесення змін до складу Експертної ради з питань підготовки узагальнюючих податкових консультацій при Міністерстві фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 10.02.2022 № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0063201-22#Text>

40. Про господарські товариства: Закон України від 03.07.2020, № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення 29.03.2022).

41. Про дереадяннізацію законодавства України: Закон України від 21.04.2022 № 2215-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text>

42. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: http://sfs.gov.ua/data/normativ/000/001/63780/ZAKON_UKRA_NI.doc (дата звернення 28.04.2021)

43. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня тіньової економіки: Наказ Міністерства економіки від 18.02.2009 № 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0123665-09#Text>

44. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ Міністерства економіки від 19.01.2006 № 14 (зі змінами № 1361 від 26.10.2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06>

45. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 20.08.2014 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text>

46. Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної

справи, податкового, валютного законодавства: Наказ Міністерства фінансів України від 20.08.2015 № 727. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-15?find=1&text=%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%8F#Text>

47. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з ПДВ: Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2016 № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16#Text>

48. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-підприємництво (річна) «Структурне обстеження підприємства»: Наказ Державної служби статистики України від 15.09.2021 № 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0233832-21#n11>

49. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 № 897. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#n20>

50. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

51. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

52. Про схвалення Стратегії реформування системи УДФ на 2017-2020 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 08.02.2017 № 142-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80#Text>

53. Про схвалення Стратегії реформування системи УДФ на 2022-2025 роки та плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text>

54. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-%D0%BF#Text>

55. Проскура К. П. Податковий потенціал ринку цінних паперів в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.7. С. 151-162.

56. Святенко І. М. Спрощення оподаткування як метод податкового стимулювання малого підприємництва. *Економічний простір*. 2014. № 83. С. 113-120.

57. Семенова Н. Ю. Особливості оподаткування податком на прибуток операцій з цінними паперами. *Криміналістика и судебная экспертиза*. 2014. Вып. 59. С. 379-387.

58. Скорнякова Ю. Б. Порівняльний аналіз рівня податкової політики на юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 7. С. 43-49.

59. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / за ред. Косової Т.Д., Сіменко І.В. К.: Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

60. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text>

ДОДАТКИ

Додаток А

Розділ 1. Основні бюджетні показники Chapter 1. Basic budget indicators

1.1. Зведений, Державний та місцеві бюджети України у 1992-2020 роках¹⁾
1.1. Consolidated, State and local budgets of Ukraine in 1992-2020¹⁾

(млн гривень) (min UAH)

	2016	2017	2018	2019	2020	
Зведений бюджет / Consolidated budget						
Доходи	782 839,5	1 016 969,5	1 184 290,8	1 289 849,2	1 376 673,8	Revenue
Видатки	835 832,1	1 056 973,1	1 250 189,5	1 372 350,6	1 595 395,9	Expenditure
Кредитування	1 841,3	2 122,1	1 893,0	4 762,7	5 736,8	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-54 813,9	-42 125,7	-67 791,8	-87 264,2	-224 458,8	Deficit "-" / surplus "+"
Державний бюджет / State budget						
Доходи	616 283,2	793 441,9	928 114,9	998 344,9	1 076 027,0	Revenue
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	4 171,6	5 967,7	7 306,3	8 725,0	10 658,0	incl. transfers from local budgets
Видатки	684 883,7	839 453,0	985 851,8	1 075 122,1	1 288 121,3	Expenditure
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	195 395,3	272 602,9	298 939,7	260 302,0	160 177,1	incl. transfers to local budgets
Кредитування	1 661,6	1 870,9	1 514,3	4 216,5	5 516,6	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-70 262,1	-47 882,1	-59 251,1	-80 993,7	-217 611,0	Deficit "-" / surplus "+"
Місцеві бюджети / Local budgets						
Доходи	366 143,1	502 098,3	562 421,8	560 531,3	471 481,9	Revenue
в т.ч. трансферти з державного бюджету	195 395,3	272 602,9	298 939,7	260 302,0	160 177,1	incl. transfers from state budget
Видатки	350 515,2	496 090,7	570 583,7	566 255,6	478 109,6	Expenditure
в т.ч. трансферти до державного бюджету	4 171,6	5 967,7	7 306,3	8 725,0	10 658,0	incl. transfers to state budget
Кредитування	179,8	251,2	378,8	546,2	220,2	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	15 448,2	5 756,4	-8 540,6	-6 270,5	-6 847,9	Deficit "-" / surplus "+"

Джерело: ВВП (СНР 2008) 2 385 367 2 981 227 3 560 302 3 977 198 4 191 864 (SNA 2008)

¹⁾ Дані наведено за методикою вітчизняних років.
²⁾ Data are given in line with the methodology of the respective years.

Бюджет України - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження (млн гривень) Continued (min UAH)

	2011	2012	2013	2014 ²⁾	2015	
Зведений бюджет / Consolidated budget						
Доходи	398 553,6	445 525,3	442 788,7	456 067,3	652 031,0	Revenue
Видатки	416 853,6	492 454,7	505 843,8	523 125,7	679 871,4	Expenditure
Кредитування	4 757,9	3 856,3	535,2	4 972,1	3 057,8	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-23 057,9	-50 785,7	-63 590,3	-72 030,5	-30 898,2	Deficit "-" / surplus "+"
Державний бюджет / State budget						
Доходи	314 616,9	346 054,0	339 226,9	357 084,2	534 694,8	Revenue
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	2 718,6	1 342,5	1 609,3	2 118,0	3 144,0	incl. transfers from local budgets
Видатки	333 459,5	395 681,5	403 456,1	430 217,8	576 911,4	Expenditure
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	94 875,0	124 459,6	115 840,3	130 600,9	173 980,0	incl. transfers to local budgets
Кредитування	4 715,0	3 817,7	477,5	4 919,3	2 950,9	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-23 557,6	-53 445,2	-64 706,7	-78 072,8	-45 167,5	Deficit "-" / surplus "+"
Місцеві бюджети / Local budgets						
Доходи	181 530,4	225 273,5	221 019,4	231 702,0	294 460,2	Revenue
в т.ч. трансферти з державного бюджету	94 875,0	124 459,6	115 840,3	130 600,9	173 980,0	incl. transfers from state budget
Видатки	180 987,8	222 375,3	219 845,3	225 626,8	280 084,0	Expenditure
в т.ч. трансферти до державного бюджету	2 718,6	1 342,5	1 609,3	2 118,0	3 144,0	incl. transfers to state budget
Кредитування	42,9	38,6	57,7	52,8	106,9	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	499,7	2 659,5	1 116,4	6 022,3	14 269,3	Deficit "-" / surplus "+"

Джерело: ВВП (СНР 2008) 1 349 178 1 459 096 1 522 657 1 586 915 1 988 544 (SNA 2008)

²⁾ З 1 квітня 2014 року дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.
³⁾ З урахуванням відшкодування ПДВ у сумі 6,9 млрд грн за рахунок випуску ОВДП.

²⁾ Starting Q2 2014 data exclude the temporarily occupied territory of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol and the temporarily occupied territories in the Donetsk and Luhansk regions.
³⁾ Including VAT refund in the amount of 6.9 bln UAH via issued domestic government loan bonds.

Бюджет України - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження (млн гривень) Continued (min UAH)

	2006	2007	2008	2009	2010 ³⁾	
Зведений бюджет / Consolidated budget						
Доходи	171 811,5	219 936,5	297 893,0	272 967,0	314 506,3	Revenue
Видатки	175 284,3	226 054,4	309 203,7	307 399,4	377 842,8	Expenditure
Кредитування	227,9	1 583,8	2 813,8	2 825,8	1 348,4	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-3 700,8	-7 701,7	-14 124,5	-37 258,1	-64 684,9	Deficit "-" / surplus "+"
Державний бюджет / State budget						
Доходи	133 521,7	165 939,2	231 722,9	209 700,3	240 615,2	Revenue
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	1 575,7	4 351,7	7 702,0	7 769,0	6 624,8	incl. transfers from local budgets
Видатки	137 108,0	174 254,3	241 490,1	242 437,2	303 588,7	Expenditure
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	34 150,3	44 655,0	59 113,6	62 180,1	77 766,2	incl. transfers to local budgets
Кредитування	190,3	1 527,7	2 734,8	2 780,3	1 292,0	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-3 776,6	-9 842,9	-12 502,0	-35 517,2	-64 265,5	Deficit "-" / surplus "+"
Місцеві бюджети / Local budgets						
Доходи	75 895,2	107 050,5	137 455,3	134 559,4	159 397,1	Revenue
в т.ч. трансферти з державного бюджету	34 150,3	44 655,0	59 113,7	63 180,1	77 766,2	incl. transfers from state budget
Видатки	75 781,6	104 853,2	138 998,8	136 254,9	159 760,2	Expenditure
в т.ч. трансферти до державного бюджету	1 575,7	4 352,6	7 701,1	7 769,0	6 624,8	incl. transfers to state budget
Кредитування	37,7	56,1	79,0	45,5	56,4	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	75,8	2 141,2	-1 622,5	-1 740,9	-419,4	Deficit "-" / surplus "+"
Кошти із загального фонду бюджету до розвитку	1 879,4	4 045,6	4 470,5	1 343,6	1 115,1	Funds from general fund of the budget to the budget of development

Джерело: ВВП (СНР 2008) 565 018 751 106 990 819 947 042 1 120 585 (SNA 2008)

³⁾ З урахуванням відшкодування ПДВ у сумі 16,4 млрд грн за рахунок випуску ОВДП та випуску ОВДП на збільшення статутного капіталу Державної іпотечної установи у сумі 2,0 млрд гривень.

⁴⁾ Including VAT refund in the sum of 16.4 bln UAH and 2 bln UAH to increase authorized capital of the Government Mortgage Institution via issued domestic government loan bonds.

Бюджет України - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження (млн гривень) Continued (min UAH)

	2001 ⁵⁾	2002	2003	2004	2005	
Зведений бюджет / Consolidated budget						
Доходи	54 934,6	61 954,3	75 285,8	91 529,4	134 183,2	Revenue
Видатки	55 413,7	60 489,6	75 430,1	101 415,5	141 698,8	Expenditure
Кредитування	114,3	-170,6	362,4	1 122,9	290,7	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-593,4	1 635,4	-506,7	-11 009,0	-7 806,3	Deficit "-" / surplus "+"
Державний бюджет / State budget						
Доходи	39 726,5	45 467,6	55 076,9	70 337,8	105 330,2	Revenue
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	2 527,4	2 942,6	2 368,5	1 593,2	1 463,2	incl. transfers from local budgets
Видатки	40 258,6	44 468,9	55 757,1	79 471,5	112 975,9	Expenditure
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	7 237,1	8 818,1	11 729,1	16 819,4	23 361,1	incl. transfers to state budget
Кредитування	148,5	-120,7	362,9	1 082,7	299,9	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-880,7	1 119,4	-1 043,1	-10 216,5	-7 945,7	Deficit "-" / surplus "+"
Місцеві бюджети / Local budgets						
Доходи	24 972,7	28 247,4	34 306,5	39 604,2	53 677,3	Revenue
в т.ч. трансферти з державного бюджету	7 237,1	8 818,1	11 729,1	16 819,4	23 361,1	incl. transfers from state budget
Видатки	24 919,6	27 781,4	33 770,6	40 356,6	53 547,2	Expenditure
в т.ч. трансферти до державного бюджету	2 527,4	2 942,6	2 368,5	1 593,2	1 463,2	incl. transfers to state budget
Кредитування	-34,2	-50,0	-0,5	40,1	-9,2	Net leading
Дефіцит "-" / профіцит "+"	87,3	516,0	536,4	-792,5	139,3	Deficit "-" / surplus "+"

Джерело: ВВП (СНР 2008) 211 175 234 138 277 355 357 544 457 325 (SNA 2008)

⁵⁾ In 1992-2001 revenue include proceeds from the state property privatization.

Продовження Додатку А

Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження (млн гривень)	Continued (mln UAH)			
	1996 ⁽¹⁾⁽²⁾	1997 ⁽²⁾	1998 ⁽²⁾	1999 ⁽²⁾
Зведений бюджет / Consolidated budget				
Доходи	30 218,7	28 112,0	28 915,8	32 876,4
Видатки	34 182,8	34 312,7	31 193,7	34 714,2
Кредитування	x	x	x	106,7
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-3 964,1	-6 200,7	-2 279,8	-1 944,5
Державний бюджет / State budget				
Доходи	19 632,5	16 796,4	16 266,1	19 982,2
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	366,2	822,6	561,1	258,2
Видатки	23 608,1	23 099,4	18 379,8	21 996,5
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	1 186,2	2 476,8	2 202,8	2 942,4
Кредитування	x	x	x	-48,9
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-3 975,6	-6 303,0	-2 113,7	-1 963,3
Місцеві бюджети / Local budgets				
Доходи	12 138,6	14 615,0	15 413,6	16 094,8
в т.ч. трансферти з державного бюджету	1 186,2	2 476,8	2 202,8	2 942,3
Видатки	12 127,1	14 312,6	15 379,7	15 918,4
в т.ч. трансферти до державного бюджету	366,2	822,6	561,1	258,2
Кредитування	x	x	x	155,6
Дефіцит "-" / профіцит "+"	11,5	102,3	-166,1	20,8

Reference: GDP (SNA 1993) 81 519 93 365 102 593 130 442 170 070 176 128
Reference: GDP (SNA 1993) 81 519 93 365 102 593 130 442 170 070 176 128

¹ Указом надбавлено до Пенсійного фонду України.
² Указом збір на обов'язкове страхування на випадок безробіття до Державного фонду страхування зобов'язаності населення.
³ Указом збір на обов'язкове страхування до Фонду соціального страхування України.
⁴ Указом збільшено коштів та залучені кредит банків.
⁵ Includes receipts to the Pension Fund of Ukraine.
⁶ Includes mandatory fee for social insurance in case of unemployment to the Social Insurance Fund against Temporary Loss of Working Capacity.
⁷ Includes mandatory fee to the Social Insurance Fund.
⁸ Includes stock of cash and borrowed bank loans.

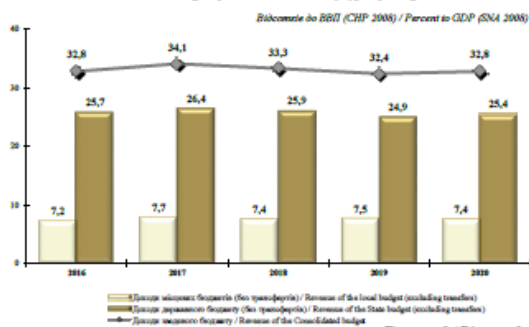
Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження (млн гривень)	Continued (mln UAH)			
	1992 ⁽¹⁾	1993 ⁽¹⁾	1994 ⁽¹⁾	1995 ⁽¹⁾
Зведений бюджет / Consolidated budget				
Доходи	12,3	496,2	5 230,9	20 689,9
Видатки	19,2	572,5	6 306,5	24 302,8
Кредитування				
Дефіцит "-" / профіцит "+"	6,9	-76,3	-1 075,5	-3 612,9
Державний бюджет / State budget				
Доходи	6,4	271,0	3 559,1	12 243,5
в т.ч. трансферти з місцевих бюджетів	0,00	12,3	131,0	195,9
Видатки	15,1	373,1	4 682,1	15 951,8
в т.ч. трансферти до місцевих бюджетів	3,2	26,2	286,3	1 195,6
Кредитування				
Дефіцит "-" / профіцит "+"	-8,7	-102,1	-1 123,1	-3 708,3
Місцеві бюджети / Local budgets				
Доходи	9,0	263,8	2 089,2	9 837,9
в т.ч. трансферти з державного бюджету	3,2	26,2	286,3	1 195,6
Видатки	7,3	237,9	2 041,6	9 742,4
в т.ч. трансферти до державного бюджету	0,00	12,3	131,0	195,9
Кредитування				
Дефіцит "-" / профіцит "+"	1,8	25,8	47,5	95,4

Reference: GDP (SNA 1993) 50 1 483 12 038 54 516
Reference: GDP (SNA 1993) 50 1 483 12 038 54 516

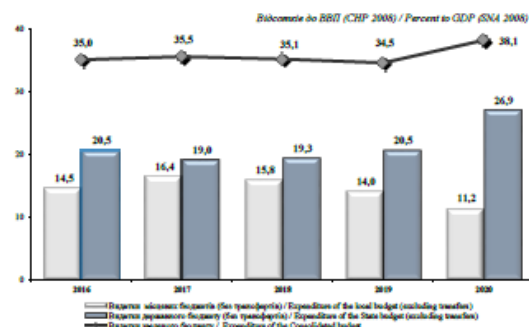
Діаграма 1 / Diagram 1

Доходи Зведеного бюджету України за видами бюджетів
 Consolidated budget of Ukraine revenue by type of budget

Діаграма 2 / Diagram 2

Видатки Зведеного бюджету України за видами бюджетів
 Consolidated budget of Ukraine expenditure by type of budget

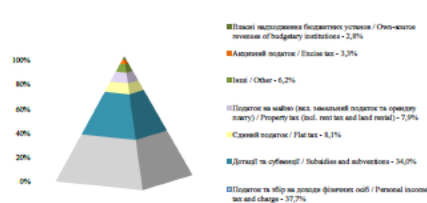

Департамент державного бюджету / State Budget Department 15

Діаграма 3 / Diagram 3
 Бюджетотворюючі доходи Державного бюджету України у 2020 році
 Budgeting revenues of the State budget of Ukraine in 2020

Діаграма 4 / Diagram 4
 Бюджетотворюючі доходи місцевих бюджетів України у 2020 році
 Budgeting revenues of the local budgets of Ukraine in 2020

Департамент державного бюджету / State Budget Department 16

Продовження Додатку А

Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

1.2. Розподіл доходів та витратів за бюджетами у 2016-2020 роках (без міжбюджетних трансфертів)
1.2. Distribution of revenue and expenditure between the budgets in 2016-2020 (excluding inter-budgetary transfers)

	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Доходи / Revenue	782 859,5	1 016 969,5	1 184 298,8	1 289 849,2	1 376 673,8	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	612 111,6	787 474,1	920 808,7	989 619,9	1 065 368,9	78,2	77,4	77,8	76,7	77,4
до місцевих бюджетів / to local budgets	170 747,8	229 495,4	263 482,1	300 229,3	311 304,8	21,8	22,6	22,2	23,3	22,6
Податки та збір на доходи фізичних осіб / Regional income tax and charge	138 781,8	185 686,1	229 900,6	275 458,5	295 107,3	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	59 810,5	75 033,4	91 741,8	109 954,0	117 281,3	43,1	40,4	39,9	39,9	39,7
до місцевих бюджетів / to local budgets	78 971,3	110 652,7	138 158,8	165 504,4	177 826,0	56,9	59,6	60,1	60,1	60,3
Податки на прибутки підприємств / Corporate profit tax	60 223,2	73 396,8	106 182,3	117 316,8	118 471,8	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	54 344,1	66 911,9	96 882,3	107 086,3	108 695,0	90,2	91,2	91,2	91,3	91,7
до місцевих бюджетів / to local budgets	5 879,1	6 484,9	9 300,0	10 230,5	9 776,7	9,8	8,8	8,8	8,7	8,3
Регіональні податки та збори на використання інших національних ресурсів / Local taxes and fees for use of other national resources	46 608,4	51 132,3	50 086,9	52 024,9	57 112,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	44 092,2	48 661,1	45 265,7	46 746,9	52 475,7	94,6	95,2	90,4	89,9	91,9
до місцевих бюджетів / to local budgets	2 516,2	2 471,2	4 821,2	5 278,0	4 636,9	5,4	4,8	9,6	10,1	8,1
Податки на додану вартість / Value-added tax	235 506,0	313 980,6	374 508,2	378 690,2	400 600,1	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	235 506,0	313 980,6	374 508,2	378 690,2	400 600,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акцизний податок – всього / Excise tax – total	101 750,7	121 449,4	132 649,8	137 076,4	153 850,3	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	90 122,5	108 293,5	118 852,4	123 357,9	138 296,1	88,6	89,2	89,6	90,0	89,9
до місцевих бюджетів / to local budgets	11 628,2	13 156,0	13 797,4	13 718,5	15 554,2	11,4	10,8	10,4	10,0	10,1

Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження

Продовження	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Видатки / Expenditure	29 001,3	23 898,4	26 560,4	29 855,4	30 203,2	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	20 001,3 ³⁾	23 898,4	26 560,4	29 855,4	30 203,2	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Видатки / Expenditure	369,7	643,5	516,2	230,6	257,3	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	369,7	643,5	516,2	230,6	257,3	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Співний податок / Flat tax	17 167,1	24 083,4	29 564,2	35 270,2	38 031,0	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	-	695,1	-	-	-	-	2,9	-	-	-
до місцевих бюджетів / to local budgets	17 167,1	23 388,3	29 564,2	35 270,2	38 031,0	100,0	97,1	100,0	100,0	100,0
Доходи від власності та підприємницької діяльності / Property and entrepreneurial activity income	53 364,5	73 894,6	89 030,6	116 045,6	120 734,9	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	51 589,9	71 533,7	87 170,4	114 414,8	119 155,9	96,7	96,8	97,9	98,6	98,7
до місцевих бюджетів / to local budgets	1 774,5	2 360,9	1 860,2	1 630,8	1 578,9	3,3	3,2	2,1	1,4	1,3
Власні видатки бюджетних установ / Own-source expenses of budgetary institutions	48 949,7	52 658,8	65 884,8	63 676,2	82 201,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	34 082,8	35 705,1	46 699,2	46 194,9	68 991,1	69,6	67,8	70,9	72,5	83,9
до місцевих бюджетів / to local budgets	14 866,9	16 953,6	19 185,6	17 481,3	13 210,4	30,4	32,2	29,1	27,5	16,1

³⁾ З 1 січня 2016 року введено податковий повернення мита.

⁴⁾ The additional import charge was abolished since January 1, 2016.

Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження

Продовження	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Видатки / Expenditure	835 832,1	1 056 973,1	1 250 189,5	1 372 350,6	1 595 905,9	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	489 488,5	566 850,1	686 912,1	814 820,1	1 127 944,3	58,6	53,6	54,9	59,4	70,7
до місцевих бюджетів / to local budgets	346 343,6	490 123,0	563 277,4	557 530,6	467 961,6	41,4	46,4	45,1	40,6	29,3
Загальнодержавні / General public services	134 256,9	166 295,1	191 550,0	203 109,2	204 819,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	118 049,3	142 492,7	162 938,1	168 194,4	163 850,1	87,9	85,7	85,1	82,8	80,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	16 207,7	23 802,4	28 591,9	34 914,8	40 969,4	12,1	14,3	14,9	17,2	20,0
з яких / of which:	96 105,2	110 578,2	116 088,0	120 096,1	121 239,4	100	100	100	100	100
обслуговування боргу / Debt servicing	95 794,2	110 456,1	115 431,2	119 247,6	119 718,8	99,7	99,9	99,4	99,3	98,7
до державного бюджету / to state budget	311,0	122,1	656,9	848,4	1 520,6	0,3	0,1	0,6	0,7	1,3
до місцевих бюджетів / to local budgets	95 483,2	110 334,0	114 774,3	118 400,0	118 198,2	99,7	99,8	98,8	98,6	97,4
Оборона / Defense	59 359,1	74 360,4	97 024,1	106 627,8	120 374,1	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	59 359,1	74 360,4	97 024,1	106 627,8	120 374,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	8,4	14,2	-	-	-	0,01	0,02	-	-	-
Транспортна інфраструктура, безпека та суверенітет / Public order, security and judiciary	72 056,6	88 485,3	118 025,5	143 694,4	159 509,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	71 670,4	87 850,5	116 875,9	142 389,8	157 875,8	99,5	99,3	99,0	99,1	98,9
до місцевих бюджетів / to local budgets	386,2	634,8	1 149,6	1 304,6	1 633,8	0,5	0,7	1,0	0,9	1,1
Економічна діяльність / Economic activity	66 191,3	102 883,4	140 761,4	154 218,0	202 916,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	31 422,3	47 000,1	63 600,9	72 363,7	168 990,0 ⁵⁾	47,5	45,7	45,2	46,9	64,3
до місцевих бюджетів / to local budgets	34 769,0	55 883,2	77 160,5	81 854,2	93 926,6	52,5	54,3	54,8	53,1	35,7

⁵⁾ Збільшення витрат державного бюджету за програмою «Розвиток мережі та управління автомобільними дорогами національного призначення державною інфраструктурою».

⁶⁾ Increase of state budget expenditures under the program "Network development and maintenance of public roads of state importance".

Budget of Ukraine - 2020 / Budget of Ukraine - 2020

Продовження

Продовження	Всього, млн грн / Total, mln UAH					Питома вага, відсотків / Share, percent				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Оплата медицинского страхования / Environmental protection	6 255,4	7 349,3	8 242,1	9 731,1	9 056,6	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	4 771,6	4 739,9	5 241,2	6 317,6	6 636,8	76,3	64,5	63,6	64,9	73,2
до місцевих бюджетів / to local budgets	1 483,8	2 609,3	3 000,9	3 413,5	2 419,8	23,7	35,5	36,4	35,1	26,7
Життєво-соціальне господарство / Housing and utilities	17 547,5	27 187,5	30 345,5	34 490,0	32 214,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	12,5	16,9	296,9	108,0	88,5	0,1	0,1	1,0	0,3	0,3
до місцевих бюджетів / to local budgets	17 535,0	27 170,5	30 048,5	34 382,0	32 125,9	99,9	99,9	99,0	99,7	99,7
Оплата здоровья / Health	75 503,4	102 392,4	115 852,0	128 384,6	175 789,7	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	12 464,6	16 729,4	22 618,0	38 566,6	124 923,7 ⁶⁾	16,5	16,3	19,5	30,0	71,1
до місцевих бюджетів / to local budgets	63 038,8	85 663,0	93 233,9	89 818,0	50 866,0	83,5	83,7	80,5	70,0	28,9
Духовний та фізичний розвиток / Cultural and physical development	16 897,8	24 342,3	28 993,3	31 550,1	31 710,9	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	4 958,9	7 898,1	10 107,1	9 967,0	9 826,4	29,3	32,4	34,9	31,6	31,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	11 938,9	16 444,2	18 886,2	21 583,2	21 884,5	70,7	67,6	65,1	68,4	69,0
Освіта / Education	129 437,7	177 915,8	210 032,3	238 758,7	252 283,7	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	34 826,5	41 297,3	44 324,3	51 656,6	52 857,8	26,9	23,2	21,1	21,6	21,0
до місцевих бюджетів / to local budgets	94 611,2	136 618,5	165 708,0	187 102,1	199 425,9	73,1	76,8	78,9	78,4	79,0
Спеціальний захист та соціальне забезпечення / Social protection and social security	258 326,1	285 761,7	309 363,6	321 786,7	346 730,5	100	100	100	100	100
до державного бюджету / to state budget	151 961,5	144 478,9	163 865,6	218 628,6	322 720,9	58,8	50,6	53,0	67,9	93,1
до місцевих бюджетів / to local budgets	106 364,7	141 282,8	145 498,0	103 158,1	23 999,6	41,2	49,4	47,0	32,1	6,9

⁷⁾ З 1 січня 2020 року введено на окремі медичні послуги, що надаються національними медичними центрами здоров'я, здійснюваними в державному бюджеті за програмою медичних гарантій (до 1 січня 2020 року